

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย อ. ไทรน้อย จ.นนทบุรี ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นประกอบในงานวิจัยครั้งนี้ ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นการสำรวจกิจกรรมที่สามารถนำมาสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย โดยมีประชากรท้องถิ่นเป็นฐานหรือกำลังหลักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวและศึกษาข้อมูลต่างๆเพื่อนำมาเป็นหลักในการกำหนดกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำในประเทศไทยและตลาดน้ำที่ได้รับความนิยม
- 2.2 ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำไทรน้อยและสถานที่บริเวณใกล้เคียง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนา
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคตินักท่องเที่ยว
- 2.5 แนวคิดทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิด

2.1 ความเป็นมาของตลาดน้ำในประเทศไทยและตลาดน้ำที่ได้รับความนิยม

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองอู่น้ำ ซึ่งส่วนแล้วแต่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ สวยงาม อีกทั้งยังมีคำกล่าวที่ว่า “ดินค่าน้ำชุ่ม ” ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว และอาชีพส่วนใหญ่ก็จะเป็นการทำการเกษตร ในสมัยก่อนวิถีชีวิตของคนไทยจะเป็นลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นบ้านไหนปลูกผักอะไรได้มากก็นำมาแบ่งปันกัน มีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน จนกระทั่งไทยมีการกำหนดสกุลเงิน โดยใช้เบี้ย ใช้เงินพดด้วงใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน จนมีการนัดกันประชุมกัน เพื่อให้ผู้ซื้อและผู้ขายได้มาเจอกับและแลกเปลี่ยนสินค้าที่ต้องการ

ในสมัยก่อนประชากรส่วนใหญ่จะมีบ้านเรือนอยู่ติดริมน้ำและการจราจรส่วนใหญ่ใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง โดยสถานที่ติดต่อค้าขายส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณปากแม่น้ำ หรือ

บริเวณที่ผู้คนเดินทางไปมาเยอะ เช่น วัด หรือสถานที่สาธารณะที่ทุกคนสามารถมาแลกเปลี่ยนสินค้ากันได้ ซึ่งทางผู้วิจัยมีความสนใจในเรื่องความเป็นมาของตลาดน้ำว่าเดิมเคยเกิดขึ้นมาเมื่อไหร่แล้วทำไมถึงเรียกว่าเป็นตลาดน้ำ

2.1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของตลาด

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ (2558) สังคมมนุษย์มีระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง แต่ละครอบครัวสามารถผลิตพืชผลไว้รับประทานในครัวเรือนของตนก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากโดยอาศัยวัตถุดิบ ที่มีตามธรรมชาติเป็นหลัก แม้แต่เสื้อผ้าก็ทอขึ้นใช้เอง เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นและคนสามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารตลอดจนถึงของเครื่องใช้ที่จำเป็น ได้ในปริมาณที่มากกว่าความต้องการ จนเหลือเป็นส่วนเกิน จึงนำผลผลิตส่วนเกินนั้น ไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ หรืออาหาร ที่ตนและครอบครัวไม่สามารถผลิตขึ้นมาได้ การแลกเปลี่ยนนี้อาจเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างเมือง ที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยอาศัยพ่อค้าวัวต่างถิ่น หรือกองคาราวาน หรืออาจจะนำผลผลิตนั้น ไปแลกเปลี่ยนด้วยตนเอง แหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในยุคสมัยนั้นจึงยังไม่เป็นสถานที่ที่แน่นอน

ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นเป็นเมืองใหญ่ มีสภาพและฐานะเป็นสังคมเมือง การใช้เงินตราเริ่มแพร่หลาย และการค้าขายมีการขยายตัว ส่งผลให้ความต้องการสินค้าอุปโภค และบริโภคมีมากขึ้นตามไปด้วย จึงเกิดความจำเป็น ที่จะต้องมีแหล่งหรือสถานที่ สำหรับซื้อขายสินค้าเหล่านั้น นั่นคือตลาด ซึ่งมักจะเป็นที่ ที่คนในสังคม หรือชุมชนนั้น รู้จัก และสามารถเดินทางไปมาได้สะดวก รวมทั้งเป็นศูนย์กลาง ในการคมนาคม ทั้งทางบก และทางน้ำ ขนาดของตลาดจะใหญ่หรือเล็กเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับขนาดของชุมชนที่ตลาดนั้นตั้งอยู่ หรือจำนวนสินค้า ที่นำมาวางขายในตลาดแห่งนั้น นอกจากนี้แล้ว ลักษณะของตลาด ยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนั้นๆ เช่น ถ้าชุมชนใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นสำคัญ ตลาดของชุมชนนั้น ก็เรียกว่า “ตลาดน้ำ” หรือถ้าใช้การคมนาคมทางบก ในการติดต่อค้าขาย ก็เรียกว่า “ตลาดบก” ตลาดจึงเป็นสถานที่ ที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในสังคมอีกด้วยตลาดแบบสากลหมายถึง ตลาดที่มีรูปแบบ และต้นกำเนิด ในประเทศทางตะวันตก อาณาจักรกรีก ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรม และอารยธรรมโบราณที่สำคัญของโลกเรียกตลาดว่า อะกอร่า (agora) ส่วนโรมันเรียกตลาดว่า ฟอรัม (forum) ทั้งอะกอร่า และฟอรัมต่างก็มีความคล้ายคลึงกัน ในด้านสถานที่ตั้ง และหน้าที่ใช้สอยของตลาด กล่าวคือ ตลาดมักตั้งอยู่กลางเมือง เป็นที่พบปะของคน ในชุมชนนั้น และชุมชนใกล้เคียง นอกเหนือไปจากเป็นที่แลกเปลี่ยน และซื้อขายสินค้ากัน

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทำให้เราทราบว่า ในสมัยสุโขทัย ได้มีตลาดเกิดขึ้นแล้ว เรียกว่า “ตลาดปสาน” เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งของชาวเมืองสุโขทัย และชาวเมือง

ใกล้เคียง ในศิลาจารึกระบุไว้ว่า สินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดปสาน มีหลายประเภท ตั้งแต่ผลไม้ เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ และสัตว์ที่ใช้เป็นแรงงาน เป็นพาหนะ เช่น วัวและม้า ตลาดปสานนั้น ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองสุโขทัย ลักษณะของตลาดเป็นลานกว้างๆ เหมาะสำหรับเป็นที่ชุมนุมกันของผู้ซื้อ และผู้ขาย รูปแบบของตลาดเช่นนี้ อาจจะเรียกได้ว่า ตลาดบก เพราะมีทำเลที่ตั้งค้าขาย อยู่บนบก ตัวอย่างตลาดในสมัยสุโขทัย ที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก เช่น ตลาดป่าตองขายใบตอง ตลาดป่าพร้าวขายมะพร้าว ตลาดป่าตะกั่วขายโลหะตะกั่ว จะเห็นได้ว่า ตลาดมีลักษณะการขาย สินค้าเป็นแหล่งๆ ไป

ในสมัยอยุธยา ตลาดยังอยู่ตามชุมชนเช่นเดิม แต่รูปแบบของตลาดมีเพิ่มมากขึ้นคือ มีทั้ง ตลาดบก ตลาดน้ำ และตลาดนัด นอกจากนี้ ยังเกิดย่านตลาด ซึ่งหมายถึง สถานที่ หรือทำเล ที่มีการค้าขาย ทั้งแบบถาวร และแบบชั่วคราว คือ มีทั้งการค้าขายทั้งวัน ตั้งแต่เช้าจรดเย็น และตลาดที่ขาย เฉพาะช่วงเช้าหรือเย็นเท่านั้น นอกจากนี้ ในย่านตลาด ยังมีการสร้างโรงเรือน ที่ใช้เป็นสถานที่ค้าขาย และพักอาศัยด้วย ย่านตลาดนี้ มักตั้งอยู่ในที่ที่มีการคมนาคมติดต่อสื่อสารสะดวก ร้านค้าใน ย่านตลาด จะขายสินค้าต่างๆ กันไป ทำให้เกิดสังคม ที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย ย่านตลาดนี้ มีทั้งที่เป็นตลาดบก และตลาดน้ำ ย่านตลาดบก ที่สำคัญในสมัยอยุธยา เช่น ย่านป่าขนม เป็นแหล่งทำขนมขาย มีขนมกรุป ขนมพิมพ์ถั่ว ขนมสำปันนี ย่านป่าเตียบ เป็นแหล่งทำตะลุ่ม ตะลุ่มกระจก ตะลุ่มมูก ตะลุ่มเขียนทอง พานก้ามระ และพานหมาก ย่านป่าถ่าน ขายผลไม้ ตั้งแต่ช่วงเช้าถึงเย็น ตลาดตีทอง ขายทองคำเปลว ตลาดป่าขมภู ขายผ้า ตลาดแฝด ขายเครื่องใช้ภายในครัวเรือน ไหมลาวและไหมเขมรตลาดน้อยตรงข้ามวัดพนัญเชิงขายไก่และเป็ด

สำหรับตลาดน้ำ หรือตลาดที่ค้าขายในน้ำ ที่ใช้เรือแพเป็นพาหนะต่างร้านค้า ก็เริ่มมีมากขึ้น ในสมัยอยุธยา ในสมัยนี้มีตลาดน้ำหลายแห่ง เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา เป็นเกาะ ล้อมรอบด้วยแม่น้ำ การคมนาคมจึงต้องอาศัยทางน้ำเป็นสำคัญ แหล่งชุมชน และบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มักอยู่ริมแม่น้ำ การค้าขายจึงต้องอาศัยทางน้ำด้วยเช่นกัน ตลาดน้ำ ในสมัยอยุธยาที่ปรากฏในพงศาวดาร ได้แก่ ตลาดบางกะจะหน้าป้อมเพชร ตลาดปากคลองคูจามใกล้วัดพุทธไสสวรรย์ ตลาดคูไม้ร่องริมคลองเมืองฝางเหนือ และตลาดคลองวังเดิม ส่วนตลาดนัดซึ่งจัดให้มีขึ้นเฉพาะวันที่กำหนด ก็คงมีอยู่ด้วยเช่นกัน

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การค้าขายไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในตลาดหรือย่านตลาดเท่านั้น แต่ยังมีพ่อค้าเร่ หรือพ่อค้าคนกลาง นำสินค้าไปขายยังท้องถิ่นที่ห่างไกลจากตลาด ซึ่งชาวจีนเป็นผู้ริเริ่มการค้าขายในลักษณะนี้ ก่อนชนชาติอื่น ชาวจีนเหล่านี้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองไทย และยึดอาชีพค้าขาย โดยนำสินค้าหลากหลายประเภท เช่น สุรา ฝิ่น ขนมหันอับ ผัก ผลไม้ ของชำต่างๆ เช่น เกลือ หอม กระเทียม หมากพลู กะปิ น้ำตาล เคียว มีด น้ำมันก๊าด กว๊ายเตี่ยว เนื้อหมู

และเสื้อผ้า ไปขายยังหมู่บ้านต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วจะไปทางเรือ เพราะขนส่งสินค้าได้เป็นจำนวนมาก เปรียบเหมือนตลาดเคลื่อนที่ เมื่อพายเรือผ่านบ้านใดก็มักจะส่งสัญญาณ เช่นบีบแตรหรือเป่าเขาควยเพื่อบอกให้รู้ว่าได้นำสินค้ามาขายแล้ว

ตลาดน้ำ คือ ตลาดที่พ่อค้าแม่ค้า พายเรือบรรทุกสินค้ามาขาย ในย่านที่มีการเดินเรือพลุกพล่าน เช่น บริเวณปากคลอง หรือบริเวณชุมชน ที่อาศัยอยู่ริมน้ำ ตลาดน้ำในอดีต คงมีมากมายหลายแห่ง โดยเฉพาะในบริเวณภาคกลาง เนื่องจากภูมิประเทศอุดมด้วยแม่น้ำลำคลองหลายสาย ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่ขุดขึ้น เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง และขยายพื้นที่เพาะปลูกย่านชุมชนจึงมักอาศัยอยู่ริมน้ำเป็นส่วนใหญ่ตลาดน้ำก็น่าจะอยู่คู่กับชุมชนเหล่านั้นด้วย

ตลาดน้ำที่สำคัญแห่งแรก น่าจะเป็นปากคลองตลาด ซึ่งอยู่ระหว่างป้อมจักรเพชร และป้อมพิเสือ แม้ว่าในระยะแรกเป็นเพียงตลาดเล็กๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไป บ้านเมืองมีความเจริญขึ้น ตลาดที่เคยเป็นตลาดน้ำมาก่อน ก็กลายเป็นตลาดบก และเป็นตลาดขายส่งผลิตทางการเกษตร ที่สำคัญมาก จนถึงปัจจุบัน ตลาดน้ำในช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ นอกจากปากคลองตลาดแล้ว ก็ยังมีตลาดน้ำบางกอกน้อย ตลาดน้ำคลองบางหลวง ตลาดน้ำวัดทอง ตลาดน้ำวัดไทร ตลาดน้ำวัดคลองดาวคะนอง ตลาดน้ำคลองมหานาค ตลาดน้ำคลองกุพระนครเดิม ตลาดน้ำคลองดำเนินสะดวก ตลาดน้ำคลองโพหัก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดท่าคา ตลาดน้ำบ้านกระแซง รวมทั้งมีตลาดน้ำอื่นๆตามคลองซอยทั่วไป บรรดาผู้พายเรือค้าขายในตลาดน้ำในอดีต ส่วนใหญ่คงเป็นหญิงไทย และชาวจีน สินค้าที่แม่ค้าคนไทยนำมาขาย ส่วนมากเป็นผลิตทางการเกษตร เช่น ผลไม้ ปลาแห้ง เกล็ดน้ำมันมะพร้าว ผ้าฝ้าย สีย้อมผ้า ส่วนพ่อค้าชาวจีน นอกจากนำสินค้าอุปโภคบริโภคแล้ว ยังนิยมนำสินค้าจากต่างประเทศ หรือสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย ซึ่งนำเข้ามาจากจีน เช่น ไบชา พัด ร่ม กระดาษรูป ผ้าไหม ผ้าแพร เครื่องถ้วยชาม ผลไม้แห้ง มาขายด้วย นอกจากนี้ ยังมีเรือแพที่ขายสินค้าเฉพาะอย่าง ดังที่เห็นได้จากจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ ว่า มีแพขายแพรไหม แพขายถ้วยชาม แพขายเก้าอี้ ตุ๊กตา เสื้อผ้าาน เรือขายแตง เรือขายมะเขือ เรือขายมะม่วงเรือขายน้อยหน้า เรือขายปูน เรือขายขนมจีน เรือขายน้ำมันมะพร้าว เรือขายหมากพลู เรือขายปลาแห้ง เรือขายปลาสด เรือขายผ้าเทศ เรือขายของชำ เรือขายขนมเบื้อง เรือขายเครื่องเข็ม เรือขายทุเรียน เรือขายมังคุด เรือขายหอย เรือขายแมงดาเรือขายเหล้าเรือขายกะปิเรือขายจากเรือขายถ่านไม้เรือขายคู่ม้าขายอ่าง

ลักษณะของตลาดในระยะแรก จะเป็นแบบตลาดนัด คือ มีการซื้อขายสินค้ากันเป็นครั้งคราว หรือตามวันที่กำหนด ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยน มักเป็นสินค้าตามฤดูกาล เช่น เสื้อขนสัตว์ หนังสัตว์ ฝ้าย เมล็ดพืช ซึ่งสินค้าเหล่านี้พ่อค้าอาจนำมาขายเพียงปีละครั้ง ไม่ได้วางขายอย่างถาวร ส่วนสินค้าที่ต้องใช้ ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร นม เนย ไข่ พวกพ่อค้าต้องนำมาขายกันเป็นประจำทุกสัปดาห์

การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และตลาดในยุโรป เริ่มมีมากขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 คือ เกิดย่านตลาด ที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัย และสถานที่ค้าขายอย่างถาวร โดยไม่เพียงแต่จะมีตลาดย่อย ที่ขายสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเท่านั้น ยังมีตลาดขายส่งที่ขายสินค้าหลักๆ เช่น ผ้าขนสัตว์ ยา เครื่องเทศ เพื่อส่งต่อไปยังตลาดย่อยตามเมืองต่างๆ และส่งออกไปยังต่างประเทศ ตลาดที่มีลักษณะเช่นนี้ในประเทศอังกฤษ ได้แก่ ตลาดค้าผ้าในมณฑลยอร์กเชียร์ (Yorkshire) ซึ่งเป็นแหล่งผลิตผ้าขนสัตว์ที่มีชื่อของอังกฤษ ในขณะนั้น การขยายตัวของตลาดมีมาตามลำดับ นับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ประกอบกับเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศอังกฤษ ก็ยิ่งทำให้มีสินค้า ที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย และต้องหาทางส่งออก หรือจำหน่ายไปยังลูกค้า หรือผู้บริโภค ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ นั้นหมายถึงต้องการหาตลาด เพื่อเป็นแหล่งระบายสินค้าเหล่านั้น การขยายตัวของตลาดเช่นนี้ บ่งบอกถึงความเจริญทางเศรษฐกิจของยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ตลาดใหญ่ มักมีที่ตั้งอยู่ตามเมืองสำคัญๆ ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ เช่น ตลาดในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ตลาดในกรุงอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ และตลาดในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ตลาดในเมืองนิวยอร์ก และบอสตัน ในปัจจุบันนี้ ตลาดใหญ่ที่ขายส่งสินค้าเฉพาะอย่าง ยังคงมีอยู่ตามเมืองใหญ่ของประเทศต่างๆ เช่น ลอนดอน นิวยอร์ก อัมสเตอร์ดัม เซี่ยงไฮ้ กรุงเทพมหานคร สิงคโปร์

จากการศึกษาข้อมูลของตลาดน้ำได้รับความนิยมนิยมในสมัยอดีต เนื่องจากอดีตการคมนาคมของไทยส่วนใหญ่จะใช้การสัญจรทางน้ำ แต่เมื่อความเจริญเพิ่มเข้ามามีการตัดถนนหนทางต่าง ๆ เพิ่มความสะดวกสบายและรวดเร็วมากขึ้นจึงทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป ความนิยมในการพายเรือ นั่งเรือลัดน้อยลง และการค้าขายทางน้ำก็ลดลงไป และเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นการค้าขายทางบก มีตลาดนัด มีห้างสรรพสินค้า แต่ปัจจุบันทางกระทรวงการท่องเที่ยว และ ผู้นำชุมชน หรือผู้ประกอบการส่วนท้องถิ่น ให้หันกลับมาฟื้นฟู ตลาดน้ำเพื่อธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต ดังเช่นปัจจุบัน มีตลาดน้ำเกิดขึ้นใหม่มากมาย ที่เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลของตลาดน้ำที่ได้รับความนิยมต่างๆ ในประเทศไทยไว้ดังนี้

2.1.2 ตลาดน้ำที่ได้รับความนิยม

ตลาดน้ำ ความเจริญของชุมชนในสมัยก่อน วิถีชีวิตริมน้ำสัมพันธ์กับความหลากหลายของตลาดน้ำ ซึ่งเปิดให้มี การซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าทางน้ำ และการท่องเที่ยวเพลิดเพลินใจกับความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็มีตลาดน้ำเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทาง

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลตลาดน้ำที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันเพื่อศึกษาจุดแข็งและข้อดีของแต่ละที่เพื่อประโยชน์ในพัฒนาตลาดน้ำไทรน้อย

ตลาดน้ำขวัญเรียม

ตลาดแห่งนี้ถือเป็นหนึ่งในตลาดน้ำที่เกิดขึ้นเพื่อย้อนรอยวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนริมคลองแสนแสบ จำลองวิถีชีวิตของคนสมัยก่อน ด้วยความสามัคคีของคนในชุมชน ทำให้ที่นี่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติตลาดน้ำขวัญเรียมจะมีการตัดขาตราช้างน้ำ ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานของคนชุมชนทั้งสองวัด ซึ่งนอกจากการตัดขาตราช้างน้ำในตอนเช้าแล้ว ที่นี่ยังมีกิจกรรมอื่นอีกมากมาย อาทิ การแสดงการละเล่นของไทย ที่เวทีริมน้ำ, การล่องเรือสัมผัสชีวิตชุมชน พร้อมยุวมัคคุเทศก์ ที่จะมาเล่าความเป็นมาของตลาดน้ำขวัญเรียม การจัดแสดงสัตว์บกและสัตว์น้ำ ตลาดน้ำแห่งนี้ สร้างขึ้น เพื่อระลึกแก่คนรุ่นหลัง ให้ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตริมน้ำ ทั้งภาพพระที่ออกบิณฑบาตทางเรือการทอดผ้าป่าทางน้ำ โดยเฉพาะความเป็นมาอันยาวนานของคลองแสนแสบ ที่อยู่คู่กรุงเทพมหานครมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อีกทั้งยังเป็นต้นกำเนิดของนิยายรักอมตะเรื่อง แผลเก่าที่มีตัวเอกคือขวัญกับเรียม โศกนาฏกรรมของความรักที่ทุกคนจดจำได้ดี

ตลาดน้ำอัมพวา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) เป็นตลาดเก่าแก่ที่ใหญ่ที่สุดในสมุทรสงคราม มีการอนุรักษ์รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนไว้อย่างสมบูรณ์ โดยในปัจจุบันตลาดน้ำอัมพวามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่องจุดเด่นคือที่พักในแบบโฮมสเตย์ การล่องเรือชมหิ่งห้อยในยามค่ำคืน ส่วนสินค้าที่ขึ้นชื่อเป็นอาหาร ของฝาก ของที่ระลึกที่พายเรือมาขายอยู่ในลำคลอง และร้านอยู่บนฝั่ง ตลาดน้ำอัมพวา เป็นตลาดริมคลอง ตั้งอยู่ใกล้กับวัดอัมพวันเจติยาราม นักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยรถส่วนตัวสามารถจอดรถที่วัดอัมพวันเจติยารามได้ เปิดให้บริการทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ในช่วงเวลาเย็นตั้งแต่ช่วงเวลา 14.00-20.00 น. ในปีพ.ศ. 2550 ชุมชนริมคลองอัมพวา ได้รับรางวัลชมเชย (Honorable Mention) จากการประกวดรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก แห่งองค์การยูเนสโก ประจำปีพ.ศ. 2550 (UNESCO Asia-Pacific Heritage Awards for Culture Heritage Conservation) ซึ่งถือเป็นความสำเร็จในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าและมีความงดงามด้านสถาปัตยกรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ตลาดน้ำทุ่งบัวชม อูฐยา

ตลาดน้ำทุ่งบัวชม แหล่งท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างสมัยเก่าย้อนยุคกับแนวคิดร่วมสมัยบนเนื้อที่กว่า 18 ไร่ ในอำเภอวังน้อยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ติดถนนพหลโยธิน เส้นทางที่มุ่ง

หน้าเข้าสายอีสานถนนมิตรภาพ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นความภูมิใจของชาวอยุธยา ได้รวมสินค้าที่เป็นของดีสี่ภาคที่ขึ้นชื่อ ของฝากจากอยุธยาหลากหลายมาให้เลือก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งทางด้านวิถีชีวิตศิลปะและวัฒนธรรมที่เน้นความงดงามด้านสถาปัตยกรรมการตกแต่งร้านค้าและการแต่งกายส่วนของฝากที่ได้รับความนิยมคือสินค้า Handmade อย่างปลาตะเพียนใบลาน ตุ๊กตาชาววัง งอบ บ้านเรือนไทยจำลอง มีดอรัญญิก หม้อดินเผา หินแกะสลัก ผลิตภัณฑ์จากศูนย์ศิลปาชีพบางไทร สินค้า OTOP เครื่องประดับ เครื่องจักสาน สินค้าหัตถกรรม เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทั้งยังมีการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน

ตลาดน้ำอโยธยา

ตลาดน้ำหมู่บ้านปางช้างอโยธยา หรือที่หลายคนเรียกว่า "ตลาดน้ำอโยธยา" ตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านช้าง ใกล้ ๆ กับวัดมเหยงคณ์ ตำบลไผ่ลิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายในตลาดน้ำอโยธยา โอบล้อมไปด้วยสายน้ำเย็นฉ่ำ รอบ ๆ บริเวณมีระเบียบร่มน้ำให้นักท่องเที่ยวนั่งหย่อนขา สัมผัสสายน้ำให้ชื่นใจ และสำหรับคนที่ชอบช้อปปิ้ง สามารถเลือกซื้อสินค้าดีไซน์แปลกประหลาดงานแฮนด์เมค โดยจะมีพ่อค้าแม่ขายแต่งกายย้อนยุคคอยต้อนรับจุดเด่นของ ตลาดน้ำอโยธยา ก็คือการแสดงที่ลานการแสดงกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ตรงกลางตลาด โดยทำการแสดงเวลาประมาณ 11.00 น. และ 13.00 น. และมีให้ชมกันทุกวัน สามารถใช้บริการนั่งช้างลูนน้ำ เข้าป่า ชมนก ชมทัศนียภาพชมโบราณสถาน หรือไปไหว้พระวัดมเหยงคณ์และวัดช้างตลาดน้ำอโยธยา มีบริการนั่งเกวียนเทียมวัวชมโบราณสถานที่อยู่รอบๆ รวมถึงการแสดงโขน

ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตั้งอยู่ใน จังหวัดราชบุรี เชื่อมไปถึง จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงครามเข้าด้วยกัน ตลาดน้ำดำเนินสะดวกจะเริ่มค้าขายกันตั้งแต่ 05.00-12.00 น. สินค้าที่มีให้เลือกซื้อ มีทั้งของกิน ของใช้ และของที่ระลึกมากมาย รวมถึงสินค้าหัตถกรรม ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ คลองดำเนินสะดวก เป็นนามพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 เป็นคลองที่ขุดด้วยแรงงานคนซึ่งขุดได้ตรงและยาวที่สุดในประเทศ จากพระราชดำริของรัชกาลที่ 4 ที่ทรงพระประสงค์ให้ขุดคลองเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำท่าจีน เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและการค้าขาย คลองดำเนินสะดวก ใช้เวลาขุด 2 ปีเศษ จากปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วเสร็จต้นรัชกาลที่ 5 มีความยาวประมาณ 32 กิโลเมตรมีชอยน้อยแยกออกไปอีกประมาณ 200 คลอง ตลาดน้ำดำเนินสะดวก หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าตลาดน้ำคลองต้นเข็ม ประมาณ 30 ปีที่แล้ว ตลาดน้ำดำเนินสะดวกอยู่ที่คลองลัดพลี หนาแน่นช่วงปากคลองต่อกับคลองดำเนินสะดวก ซึ่งอยู่ตรงข้ามตลาดน้ำปัจจุบัน(ฝั่งตรงตลาดน้ำดำเนินสะดวก) มีเรือพายแท้ ๆ จากชาวสวนแน่นขนัด สามารถเดินข้ามคลองได้โดยเหยียบไปบนเรือเหล่านั้น ปี 2514-2516 ตลาดน้ำคลองลัด

พลีเป็นช่วงที่มีความเจริญมาก มีการค้าขายกันอย่างสนุกสนาน โดยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จนมี นายทุนได้ทำการขุดคลองเทียมขึ้นมา ระหว่างคลองลัดพลี และคลองดำเนินสะดวก หวังที่จะทำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ตั้งแต่ตลาดน้ำที่แท้จริงหายไป (20กว่าปีมาแล้ว) ซึ่ง ตลาดน้ำในปัจจุบันนี้ เป็นเพียงการสถาปตลาดน้ำในอดีตให้คงอยู่เท่านั้น อย่างไรก็ตามตลาดน้ำ ดำเนินที่เก่าแก่กว่าร้อยปี ยังคงมีมนต์ขลังเป็นตลาดน้ำที่ยังคงเป็นของจริง ยังมีจากแม่ค้าที่นำผลไม้ จากสวนมาขาย ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ยังมีบริการเรือเช่านำเที่ยว เรือพาย ราคา 300 บาท เรือหาง ยาว ราคา 600 บาท นั่งได้ประมาณ 8 คน พาไปดูสวน การทำน้ำตาสด ใช้เวลาประมาณ 45 นาที สามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอำเภอดำเนินสะดวก ห่างจากตลาด น้ำดำเนินสะดวกออกมาประมาณ 1 กิโลเมตร มีการบริการนั่งช้าง ชมตลาดน้ำดำเนินสะดวก มี สถานีตำรวจคอยให้บริการนักท่องเที่ยวต่างชาติทางด้านภาษาและคอยตรวจสอบทางด้านราคา สินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว ทางด้านอาหาร มีเรือบริการพายมาขายตามข้างทาง ทางด้านการเงิน มี ธนาคาร กรุงไทย และ ธนาคารอยุธยาบริการทางด้านการเงินสำหรับการแลกเปลี่ยนเงินตราและการ ตรวจสอบอัตราแลกเปลี่ยน

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ที่ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระ ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งและชาวบ้านในชุมชน ได้ ร่วมใจรื้อฟื้นภาพชีวิตให้กลับคืนมา ด้วยการสร้างตลาดน้ำขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้เป็นสถานที่ขาย ผลผลิตของชุมชนและตำบลใกล้เคียงภายในตลาดน้ำมีของกินมากมาย อาหารขึ้นชื่อประจำถิ่นเช่น ขนมครกหอยทอด ปลาตะเพียนต้มเค็ม แกงบอน ทอดมันปลาทราย และอื่นๆ อีกมากมาย มีต้นไม้ นานาพันธุ์ ปลาสวยงามหลากชนิด และผักผลไม้สดจากสวนในราคาขอมเยา เช่น มะพร้าวอ่อน มะม่วงน้ำดอกไม้ ผักพื้นบ้าน ฯลฯ กิจกรรมต่างๆ เช่น การเช่าเรือพายล่องไปตามคลอง เพื่อชมวิถี ชีวิตชาวบ้านริมคลอง หรือการเช่าจักรยานถีบในเขตพื้นที่สีเขียวรูปกระเพาะหมูย่านพระประแดง เพื่อชมวิถีชีวิตชาวสวนและชื่นชมธรรมชาติอันสวยงาม ด้านหลังตลาดมีสวนพฤกษชาติให้นักท่องเที่ยวเข้าไปพักผ่อน และมีการแสดงดนตรีในสวนด้วย

ตลาดน้ำตลิ่งชัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำตลิ่งชันตั้งอยู่ที่แขวงคลองชักพระ เขต ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ สังเกตได้ง่ายโดยตลาดจะตั้งอยู่บริเวณหน้าสำนักงานเขตตลิ่งชัน เป็นตลาดกึ่ง ชนบทผสมผสานระหว่างชีวิตริมน้ำกับธรรมชาติ สามารถมาเที่ยวชมพักผ่อนได้ตั้งแต่เวลา ประมาณเจ็ด โมงเช้าถึงห้า โมงเย็นเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ที่ตรงกับวัน ศุกร์หรือวันจันทร์เท่านั้น ตลาดน้ำตลิ่งชันยังมีชื่อที่รู้จักกันดีว่า “คลองชักพระ” สินค้าที่นำมาขาย

ที่นี้มาจากชาวสวนในพื้นที่ที่ทำผลผลิตจากสวนของตนเองมาขายนั่นเอง มีทั้งพันธุ์ไม้ ผักสด ผลไม้ ปลา และอาหารต่างๆ สินค้าจะค้าขายตามตลาดสดทั่วไปแต่ผลผลิตจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล แต่สิ่งที่น่าสนใจ ตลาดน้ำที่นี้ยังคงวิถีชีวิตความเป็นชาวสวนริมคลองพ่อค้าแม่ค้า พายเรือขายอาหาร ผักผลไม้ต่างๆ ทั้งบนโป๊ะและในคลอง เช่น ก้วยเตี่ยว ขนมหอยที่หาทานได้ยาก ผลไม้ต่างๆ รวมถึงงานหัตถกรรมฝีมือดีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงของดีฝั่งชนในนักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ เลือกชิม และเก็บเป็นภาพความประทับใจ เป็นความพิเศษมากกว่าตลาดที่ตั้งอยู่บนบกริมคลองหน้าสำนักงานเขตตลิ่งชันนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวเลือกมากมาย ที่เป็นจุดเด่นของที่นี่ เช่น การท่องเที่ยวทางน้ำโดยการนั่งเรือหางยาว สัมผัสบรรยากาศและธรรมชาติของสองฟากฝั่งคลองตลิ่งชันนำท่องเที่ยวไปตามตลาดน้ำใกล้เคียงอย่างตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำวัดบางสะพาน มีเพียงวันละรอบเท่านั้น สำหรับใครที่ชื่นชอบความสวยงามและหลงใหลในเสน่ห์ของดอกกล้วยไม้ ที่นี่ก็มีทัวร์กล้วยไม้ ไหว้พระ ชมตลาด และโปรแกรมกุศล พาคุณไปทำบุญวัดเกาะไหว้หลวงพ่อคำที่มีความเก่าแก่ยาวนานกว่า 312 ปี ไหว้พระพุทธรูปทรายสมัยกรุงศรีอยุธยา และแวะให้อาหารปลาที่วัดปากน้ำฝั่งใต้ ส่วนท่านที่รักสัตว์ ทางตลาดน้ำก็มีโปรแกรมทัวร์สวนงู ฌอนบุรี ดันเด่นกับการแสดงคนและงู มีร้านอาหารบรรยากาศดีรสชาดีอร่อยให้บริการ ที่นี่ที่เดียวได้สัมผัสทั้งบรรยากาศธรรมชาติและวิถีชีวิตริมน้ำแบบดั้งเดิมของไทย พร้อมอาหารอร่อย และซื้อปิ้งสินค้าได้ถูกตามใจคุณแน่นอน

ตลาดน้ำสี่ภาค พัทยา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำ 4 ภาคพัทยา สถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางศิลปวัฒนธรรมไทยแห่งใหม่กลางใจเมืองพัทยา ถือกำเนิดขึ้นด้วยเจตนารมณ์ของผู้บริหารเพื่อให้สถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่จำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทยที่เรียบง่าย เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีพอเพียงดั้งเดิมที่ผูกพันกับสายน้ำตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีเสน่ห์ที่นำหลงใหลใน 4 ภาค ของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และ ภาคใต้ ณ ที่นี่ ตลาดน้ำ 4 ภาค นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะได้เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพอันงดงาม นั่งเรือพายชมวิถีชีวิตริม 2 ฝั่งน้ำ ตระการตาด้วยร้านค้าเรือนไทยไม้สักทั้งหลังที่สร้างสรรค์ขึ้นตามเอกลักษณ์ของเรือนไทยภาคต่างๆ พร้อมลานกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นสำหรับสินค้าทั้ง 4 ภาคจะแตกต่างกันออกไปตามวิถีชีวิตแต่ละภาค โดยภาคเหนือจะเป็นสินค้างานไม้แกะสลัก เครื่องเงิน ผ้าพื้นเมืองลวดลายงดงามวิจิตร ผ้าไหม และร่มกระดาษ สำหรับสินค้าภาคกลาง ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ หวาย เครื่องประดับ กระเป๋าสาน ภาคอีสานโดดเด่นในกลุ่มสินค้าผ้าไหมหมัดหมี่ ผ้าไหมแพรวา เทียนหอม หมอนอิง และภาคใต้สินค้าเครื่องชื้อ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ผ้าบาติก เรือไม้จำลอง

ปณิธานความตั้งใจเพื่อให้ตลาดน้ำ 4 ภาคแห่งนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียงที่สัมผัสได้ รวมถึงเป็นจุดศูนย์รวมของวัฒนธรรมความเป็นอยู่อย่างครอบคลุมในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นชีวิตความเป็นอยู่ การกิน การแสดง การค้าขาย รวมทั้งงานหัตถกรรมต่างๆ ที่ล้วนบอกเล่าเรื่องราว ความเป็นมา ความเจริญรุ่งเรือง และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สมควรได้รับการดูแล และคุณค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ตราบนานเท่านาน โครงการตลาดน้ำ 4 ภาค เป็นสถานที่ท่องเที่ยวบึงน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จะคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตคนไทยที่ยึดแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมืองพัทยา รวมถึงสร้างทัศนคติความประทับใจกับผู้มาเยือน

ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม

ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม เป็นตลาดน้ำในบรรยากาศรัตนโกสินทร์ย้อนยุคสมัยรัชกาลที่ 6 ตกแต่งด้วยสถาปัตยกรรมสไตล์หัวหิน ที่เน้นโทนสีขาวและแดง คล้ายๆ สถานีรถไฟหัวหิน ตั้งอยู่บนเนื้อที่กว่า 100 ไร่ มีร้านค้าทั้งหมด 193 ร้าน และเรือขายสินค้า 40 ลำ อีกทั้งตลาดยังถูกโอบล้อมไปด้วยขุนเขาและติดแหล่งน้ำธรรมชาติอย่าง "ลำห้วยสามพันนาม" จึงทำให้มีบรรยากาศเย็นสบาย ร่มรื่น เป็นธรรมชาติในแบบที่ไม่ต้องปรุงแต่งมากนัก แล้วยังมีการแสดง โชว์แสง สี เสียง อันตระการตาให้ชมทุกวัน ทั้งนี้ ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม ตั้งอยู่เลขที่ 88/8 หมู่ 13 ถนนหนองหอยทับใต้ ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดให้บริการเข้าเยี่ยมชมฟรีทุกวัน วันธรรมดา เปิดเวลา 09.00-20.00 น. ส่วนวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เปิดเวลา 09.00-21.00 น.

ตลาดน้ำลำพญา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดลำพญา ริมแม่น้ำนครชัยศรี (ท่าจีน) ลำพระยา เดิมเป็นชื่อของหมู่บ้าน ในสมัยที่ยังเป็นอำเภอบางปลา มณฑลนครชัยศรี มีประวัติเล่าว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 พระยารามท่าชุลคลองบริเวณท้ายตลาดในปัจจุบันเพื่อการจับจองที่นา ชุมชนชาวบ้านสองกลุ่ม คือ ชาวมอญอพยพมาจากสามโคกในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าอาชีพรการเกษตร และชาวจีนซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำท่าการค้าขาย บริเวณนี้จึงกลายเป็นตลาดริมน้ำวัดนี้ถือกำเนิดราวปี พ.ศ. 2400 อยู่คู่ชุมชนแห่งนี้มานานนับ 100 ปี ได้รับการบูรณะและพัฒนาให้สวยงาม สงบร่มเย็น เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อมงคลมาลานิมิต พระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยศิลาแลง ปอกปูนและปิดทองทับ มีงานนมัสการในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 4 ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 รวม 3 วันตลาดน้ำวัดลำพญาแห่งนี้ริเริ่มโดย สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา ร่วมกับวัดลำพญา เป็นแหล่งรวมพืชผักผลไม้ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น เครื่องจักสาน ผ้าทอ ผ้าข้อม และอาหารราคาถูก มีอาหารไทย

จำหน่าย อาทิ ก้วยเตี่ยวเรือ ขนมหวาน ขนมเป็ยะ ห่อหมก ผัก และผลไม้ บริเวณหน้าวัดมีปลานานาชนิด เช่น ปลาชวย ปลากระแห ปลาแรด ปลาเทโพ นอกจากนี้ทางวัดมีบริการจักรยานน้ำ เรือล่องแม่น้ำท่าจีน โดยมีเรือบริการหลายประเภทดังนี้-เรือแจวโบราณ ล่องลำน้ำท่าจีนออกจากหน้าวัดลำพญาไปนมัสการศาลเจ้าแม่ทับทิมซึ่งเป็นศาลศักดิ์สิทธิ์ประจำตำบลลำพญาใช้เวลาประมาณ 30 นาที -เรือลาก ล่องแม่น้ำท่าจีนไป-กลับ ออกจากหน้าวัดลำพญาไปวัดสุขวัฒนาราม ที่บริเวณหน้าวัดลำพญามีวังปลาชุกชุมสามารถให้อาหารปลาได้ เรือกระแซง ออกจากหน้าวัดลำพญาไปวัดบางพระ (วัดหลวงพ่อบึง) ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงครั้งตลาดน้ำแห่งนี้มีเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดราชการ ตั้งแต่เวลาประมาณ 06.00-17.00 น.

ตลาดน้ำคลองแห

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำคลองแห เป็นตลาดน้ำที่สร้างขึ้นโดยเจตนารมณ์ของอดีตผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น ตลาดน้ำคลองแห ทุกวันนี้ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาไปอย่างมากเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาเยือนแบบไม่ขาดสาย หากได้ผ่านไปแถวนี้แน่นอนจะเห็นได้ว่ารถราเยอะแยะไปหมด ไม่ว่าจะเป็นรถทัวร์ที่พานักท่องเที่ยวมาเที่ยว รถเก๋งคันงาม เดินทางมาเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพราะถนนเส้นตลาดน้ำคลองแห นี้เป็นเส้นทางที่เราจะต้องมุ่งหน้าเข้าตัวเมืองหาดใหญ่ ที่ตลาดคลองแห มีอาหารและของขายให้เลือกสรรมากมาย ไม่ใช่แต่พ่อค้าแม่ค้าที่นั่งขายของบนเรืออย่างเดียว ที่ตลาดน้ำคลองแหก็มีตลาดบนบกเหมือนกัน กว้างขวางดินสลายและจอดรถง่ายอีกด้วย แต่นั่นเองจุดขายของตลาดน้ำคลองแห แห่งนี้ก็ยังคงเป็นการขายแบบเรือแบบฉบับตลาดน้ำอยู่ดีตลาดน้ำคลองแห ที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แตกต่างจากตลาดน้ำอัมพวา หรือตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตรงที่พ่อค้าแม่ขายโพกหัวแบบมุสลิม เพราะชาวบ้านในพื้นที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่สามารถอาศัยอยู่ร่วมกับชาวไทยพุทธอย่างสงบสุข นอกจากนี้ยังแตกต่างจากที่อื่นๆ ก็คือทางการบริหารตลาดน้ำคลองแหนั้น ได้รณรงค์ให้ใช้ภาชนะใส่อาหารจำพวก กะลา กระบอกไม้ไผ่ หม้อดินเผา ที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม แบบกระดาษห่อมากกว่าโฟมหรือพลาสติก อีกทั้งยังมีอาหารคาวหวาน และอาหารพื้นบ้าน เช่น เต้าคั่ว ข้าวยำปักษ์ใต้ ขนมหิน ฯลฯ ส่วนขนมก็เช่น ขนมหมด ขนมห้วง ขนมโค ขนมไทยแท้ทุกชนิด และขนมพื้นบ้านภาคใต้ หรือ แม้แต่อาหารพื้นบ้านภาคใต้บางอย่างก็ยังสามารถหาทานกันได้ที่นี่ ตลาดน้ำคลองแห แห่งนี้จะมีเฉพาะวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ หรือไม่ก็เปิดในช่วงเทศกาลที่สำคัญอย่าง วันสงกรานต์ เพราะสงกรานต์หาดใหญ่มีคนมาเลเซีย ประเทศเพื่อนบ้านของเราค่อนข้างให้ความสนใจมาก จะเห็นได้ว่ามีชาวมาเลเซียเดินทางมาเล่นน้ำสงกรานต์ที่หาดใหญ่ ในแต่ละปีกันเป็นจำนวนมาก

ตลาดน้ำบางคล้า

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำบางคล้า ตลาดน้ำที่มีชื่อเสียงของอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะเป็นโป๊ะที่ยื่นลงสู่แม่น้ำ บางปะกงและมีการค้าขายสินค้าทางเรือโดยส่วนมาก โดยมีการจัดจำหน่ายสินค้าอย่างหลากหลาย ทั้งยังเป็น สินค้าที่ผสมผสานความเป็นไทยในอดีตกับปัจจุบันได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นหีบห่อของ อาหารที่ทำจากใบตอง ภาชนะใส่เครื่องคั่วทำจากดินปั้นเป็นต้น มีอาหารให้เลือกครบถ้วนหวาน เช่น ส้มตำ หมูสะเต๊ะ ห่อหมก กุ้งเผา ปลาเผา ปลาหมึกย่าง ขนมจาก กะหรี่ปั๊บ และขนมไทย ตลาดน้ำบางคล้า จัดตั้งขึ้นภายใต้นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของคณะผู้บริหารเพื่อเป็นการกระตุ้น เศรษฐกิจ ของอำเภอบางคล้าโดยส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ซึ่งทางเทศบาล ตำบลบางคล้าได้เตรียมการรองรับตลาดน้ำบางคล้าโดยจัดมีการฝึกอบรมอาชีพแก่ประชาชน เช่นบริการนวดเพื่อสุขภาพ การทำอาหารและทำขนมการประดิษฐ์ของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพจริงและ สร้างรายได้จริงตลาดน้ำบางคล้า ยังมีความพิเศษในเรื่องทัศนียภาพที่สวยงามริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็น ป่าชายเลนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็นกุ้ง ปลา พันธุ์ไม้ต่าง ๆ หรือแม้แต่วิถีชีวิตของชาวบ้าน ริมฝั่งแม่น้ำที่มีการดักลอบปลาหรือพายเรือจับปลา จับกุ้ง เป็นต้น

ตลาดน้ำท่าคา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กๆที่ผู้คนผูกพันกับแม่น้ำและลำคลองที่มีอยู่มากมายมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตส่วนใหญ่ของชาวบ้านจะสวนผลไม้ ทำให้เกิดการสัญจรไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยน ซื้อขาย ทั้งในชุมชน และใกล้เคียง แม้ว่าการสัญจรทางบกจะสะดวกมากในทุกวันนี้ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงสะท้อนภาพของวิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจนก็คือ "ตลาดน้ำ "นั่นเอง

ตลาดน้ำท่าคา ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าคา เป็นตลาดนัดทางน้ำที่ยังคงความเป็นธรรมชาติของวิถีชีวิตชาวบ้านซึ่งมีอาชีพทำสวนปลูกพืชชนิดต่างๆ ชาวบ้านจะพายเรือนำผลผลิต พืชผักและผลไม้จากสวน เช่น พริก หอม กระเทียม น้ำตาลมะพร้าว ฝรั่ง มะพร้าว ชมพู่ ส้มโอมาขาย-แลกเปลี่ยนกัน นับเป็นอีกแห่งที่ยังคงภาพของควมมีชีวิตชีวาของชุมชนได้เป็นอย่างดี แม้ว่าทางตลาดจะรักษาบรรยากาศตลาดน้ำแบบดั้งเดิมไว้แต่บริเวณที่ติดตลาดนี้ก็มีการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวด้วยทางเดินปูนตีริมน้ำและสะพานข้ามคลอง ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินสัมผัสตลาดน้ำได้สะดวกทั่วถึงและหากต้องการสั่งอาหารในเรือก็สามารถสั่งได้จากริมฝั่ง หรือหากจะเที่ยวชมสวนก็มีเรือให้บริการ ด้านหน้าทางเข้าตลาดจัดเป็นศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีการสาธิตการเกี่ยวตาล หยอดตาล ให้ชม

ตลาดน้ำวัดตะเคียน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำวัดตะเคียน จังหวัดนนทบุรีนั้น ในอดีตเต็มไปด้วยคลองเล็กคลองน้อยมากมายให้คนได้สัญจรทางน้ำกันโดยสะดวก แต่ในปัจจุบัน คลองจำนวนมากถูกถม ทำเป็นถนนหนทางไปจนเกือบหมดแล้ว คงเหลืออยู่ไม่มากนัก และหนึ่งในคลองที่ยังคงเหลือและคงความคึกคักมาถึงปัจจุบันก็คือ คลองบริเวณวังตะเคียน ต. บางคูเวียง อ.บางกรวย

ตลาดน้ำวัดตะเคียนแห่งนี้ถูกเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2552 โดยหลวงปู่แย้ม ได้มาทำพิธีเปิดพร้อมได้พรมน้ำมนต์ให้กับพ่อค้า แม่ค้า ที่เตรียมตัวมาขายเรือค้าขาย ด้วยแนวคิดที่ต้องการพลิกฟื้นวิถีชีวิตของคนในอดีตให้กับคนรุ่นใหม่ได้สัมผัส และ ท่านต้องการที่จะใช้พื้นที่บริเวณลำคลองแห่งนี้ให้เป็นประโยชน์กับชาวบ้านให้สามารถทำมาหากิน ได้โดยที่ไม่มีค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ การทำเช่นนี้ก็ถือเป็นการตอบแทนให้กับชาวบ้านเหล่านี้ด้วยเช่นกัน เพราะวัดแห่งนี้อยู่มาได้ก็เนื่องจากชาวบ้านในละแวกนี้ ที่มาทำบุญ บริจาคทาน อยู่เป็นประจำ

ภายในตลาดน้ำ มีสินค้ามากมายให้เลือกซื้อหารับประทานบนฝั่ง ตั้งแต่ผัก ผลไม้ มะพร้าวเผา ลูกชุป ขนมไทย เป็นต้น ส่วนที่พายมาขายก็มีเช่นกัน เช่น เรือผลไม้ตามฤดูกาล เป็ดพะโล้ ก๋วยเตี๋ยวเรือ เครื่องดื่มน้ำสมุนไพร หลังจากทานอาหารกันอิ่มเรียบร้อยแล้ว ในตลาดน้ำก็มีกิจกรรมที่น่าสนใจให้ทำกันอีกหลายอย่าง เช่น การถีบจักรยานน้ำ , การล่องเรือชมทัศนียภาพสองฝั่งคลองบางคูเวียง และ คลองบางราวนก ชมวิถีชีวิตของชาวบ้านริมคลองที่ยังรักษาบ้านเรือนไทยโบราณ ซึ่งเต็มไปด้วยสีสันของธรรมชาติ และร่องรอยอารยธรรม ศิลปกรรมสำหรับผู้ที่สนใจเดินทางไปสัมผัสวิถีชีวิตริมน้ำแบบในอดีต ตลาดน้ำแห่งนี้จะเปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 9.00 - 17.00 น.

ตลาดน้ำบางคูเวียง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ตลาดน้ำบางคูเวียง ตั้งอยู่ระหว่างวัดสองวัดนั่นคือ วัดโบสถ์บน กับวัดโพธิ์เอน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ไม่ไกลไม่ไกลกรุงเทพฯ ทั้งนี้ เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเยี่ยมตลาดน้ำบางคูเวียง สร้างความปลาบปลื้มและปีติยินดีแก่พ่อค้าแม่ค้า และชาวบ้านในละแวกนี้เป็นอย่างยิ่งตลาดน้ำบางคูเวียง มีช่วงเช้าระหว่างเวลา 06.00 - 08.00 น. แม้ว่าตลาดแห่งนี้จะมีขนาดไม่ใหญ่เท่าตลาดแห่งอื่น ๆ ผักผลไม้ที่เอามาขายชาวบ้านเป็นคนปลูก ดังนั้น ของที่มาขายจึงนับได้ว่า สะอาด และมีราคาถูก นอกจากนี้ยังมีการขายอาหารและสินค้าอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันอีกด้วยนอกจากได้หาซื้อผักผลไม้สด ๆ และอาหารคาวหวานที่มีรสชาติถูกปากกลับไปรับประทานที่บ้านแล้ว หากใครที่สนใจทำบุญยามเช้า สร้างความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต ทุกเช้าจะมีพระภิกษุจากวัดบริเวณ

ใกล้เคียงจะออกบิณฑบาตโดยใช้เรือลำเล็ก ๆ เป็นพาหนะ นับเป็นภาพวิถีชีวิตแบบไทยโบราณที่นับวันจะหาดูได้ยาก

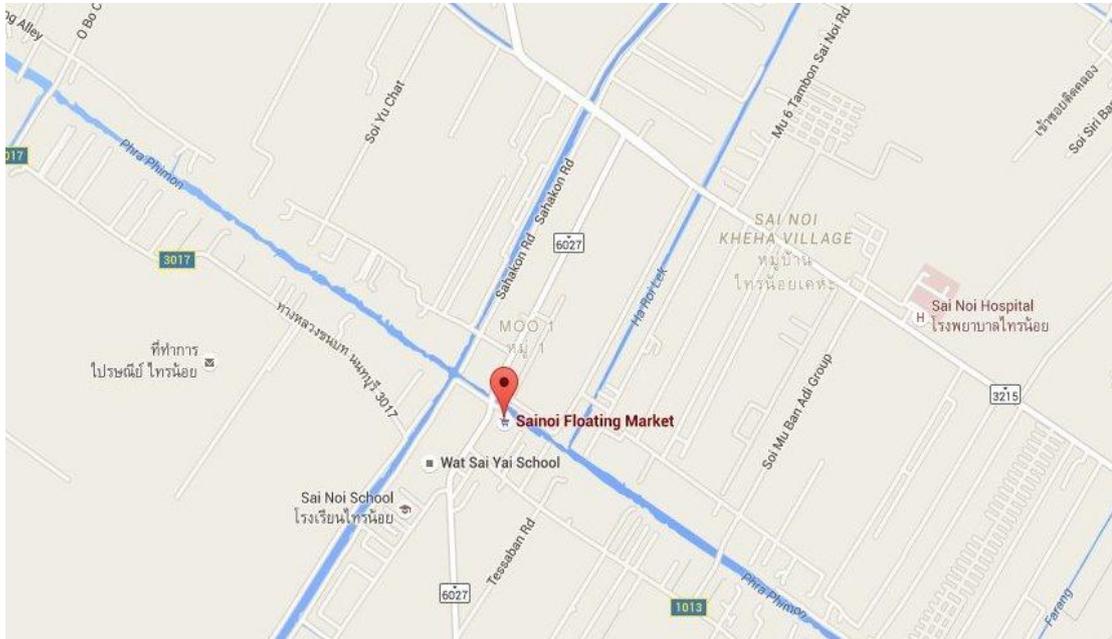
2.2 ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำไทรน้อย และสถานที่บริเวณใกล้เคียง

1. ประวัติความเป็นมาตลาดน้ำไทรน้อย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) จังหวัดนนทบุรีมีตลาดน้ำที่น่าสนใจอยู่หลายแห่งด้วยกัน และหนึ่งในตลาดน้ำเหล่านี้ก็คือ “ตลาดน้ำไทรน้อย” ตลาดน้ำแห่งนี้ตั้งอยู่ริมคลองพระพิมลราชา ที่วัดไทรใหญ่ ตำบลขุนศรี อำเภอไทรน้อย เป็นแพอาหาร ซึ่งเป็นศูนย์รวมของอาหารนานาชนิด ทั้งผักปลอดสารพิษ ผลไม้ หลายชนิดและอาหารคาวหวาน ที่ชาวบ้านนำมาจำหน่ายริมฝั่งคลอง เช่น น้ำมะพร้าวหอมหวาน เย็นชื่นใจ, เฉาก๊วย ที่มีทุกแบบ ทั้งเฉาก๊วยโบราณ เฉาก๊วยกำแพงเพชร เฉาก๊วยคอนเมือง, เกาลัดกลิ่นหอม ที่ทำให้คุณกันแบบกสดๆร้อนๆ, เป็ดพะโล้ เจ้าเก่ารสเด็ด ที่เป็นทีเลื่องชื่อ เป็นต้น อาหารเหล่านี้ล้วนแต่มีรสชาติอร่อย สะอาด ถูกหลักอนามัยและราคาไม่แพง สามารถเลือกซื้อเลือกหากันได้ตามใจชอบ พอทานอาหารและซื้อของฝากกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็สามารถชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตของชาวนนทบุรี ที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งคลอง โดยยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติและความเป็นไทยอยู่ นอกจากนี้ หากใครชมบริเวณตลาดจนครบแล้ว ในบริเวณตลาดยังมีรถยนต์บริการนำชมสวนเกษตรท่องเที่ยว ชมไม้ดอกไม้ประดับ เช่น บอนสี กล้วยไม้ หรือชมสวนผลไม้ทางการเกษตร เช่น มะม่วง ทูเรียน ได้อีกด้วย เรียกได้ว่า สามารถสัมผัสกับธรรมชาติกันอย่างแท้จริงเลยทีเดียว หากใครสนใจเดินทางมาสัมผัสกับบรรยากาศความเป็นไทยริมคลองแบบนี้ สามารถมาได้ในวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 06.00-16.00 น.

กรมการท่องเที่ยว (2557) ตลาดน้ำไทรน้อยเริ่มเปิดดำเนินการกิจกรรมที่บริเวณริมเขื่อนหน้าเทศบาลตำบลไทรน้อย โดยกรกฎาคม 2545 โดยวัดไทรใหญ่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2410มีอาณาเขตจำนวน 20 ไร่ เดิมชื่อวัดมหานิกัรธาราม ซึ่งแปลว่า “ไทร” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดไทรใหญ่” เมื่อ พ.ศ.2498 ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมเรื่องพระเจ้าสิบชาติ ปุชนิยวัตถุที่สำคัญของวัดคือ “หลวงพ่อทองคำ” ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านและประชาชนทั่วไป อาชีพหลักของชาวตลาดน้ำไทรน้อย คือการทำนา ทำสวน ปลูกผัก ผลไม้ โดยเกษตรกรไทรน้อยได้มีการรวมกลุ่มเพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายที่ตลาดน้ำไทรน้อยแห่งนี้

1.1 ที่ตั้ง วัดไทรใหญ่ ตำบลไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ภาพที่ 2.1 แผนที่ตั้ง ตลาดน้ำไทรน้อย

ภาพที่ 2.2 เส้นทางนำเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย

1.2 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

วัดไทรใหญ่ ศาลเจ้าพ่อจ้อย สวนไทรน้อย ศาลเจ้าแม่ทองคำ สวนกล้วยไม้ วัดคลองขุนศรี สวนเฟื่องฟ้าวัดสโสมสร วัดคลองขวาง ถนนไม้ดอกไม้ประดับ หมู่บ้านบอนสีเฉลิมพระเกียรติ วัดเสนิงส์ สวนสุขภาพ 60 ปี

1.3 กิจกรรมและการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ประกอบด้วย โบราณสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญคือ หลวงพ่อทองคำ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ดักบาตรดอกไม้ ประเพณีดักบาตรกลางน้ำ ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีลอยกระทง ประเพณีทำบุญกลางแจ้ง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

การทำบุญไหว้พระทองคำที่วัดไทรใหญ่ศึกษาพืชพรรณธรรมชาติศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมานานผลิตผลิตภัณฑ์กับธรรมชาติโดย“รถกระแทะ”เที่ยวชมสวนเกษตรต่างๆของอำเภอไทรน้อยผลิตผลิตภัณฑ์อาหารนาชนิดที่หารับประทานได้ยากจับจ่ายใช้สอยเลือกซื้อสินค้าจากชาวบ้านและเกษตรกรโดยตรง

1.5 การบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

มีรถกระแทะที่ใช้ในการเกษตรพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสวนเกษตรต่างๆในอำเภอไทรน้อยโดยมีเจ้าของสวนให้บริการต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยวด้วยตนเองเอกลักษณ์ของชุมชนชุมชนตลาดน้ำไทรน้อย มีทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวนนทบุรีที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งคลองที่ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติและความเป็นไทยอยู่ ระบบสาธารณสุข/สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน ได้แก่ ป้ายบอกทาง ถนนลาดยาง ลานจอดรถกว้างขวางไม่เสียค่าบริการ ,ศูนย์ประชาสัมพันธ์ดูแลและรับฟังความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว ระบบการรักษาความปลอดภัยบริเวณลานจอดรถ ร้านอาหารและสินค้าานาชนิด

1.6 การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

1) รูปแบบการบริหารจัดการการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำไทรน้อย ดำเนินการโดยคณะกรรมการประชาคมตลาดน้ำไทรน้อยร่วมกันบริหารงานและรับผิดชอบงานเป็นส่วนๆ เช่น งานจัดเก็บและบริหารรายได้ งานจราจร งานพัฒนา และอื่นๆ โดยสมาชิกมีส่วนร่วมดำเนินงานและร่วมแสดงความคิดเห็นการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ชุมชนตลาดน้ำไทรน้อย มุ่งเน้นการรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีที่สืบทอดกันมา ชำนาญการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวนนทบุรี

2) ลักษณะนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง นิยมมากันเป็นครอบครัว และเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มวัยรุ่น และ ผู้สูงอายุ รวมทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่สนใจศึกษาเรื่องเกษตรกรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินงานด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนเครือข่ายท่องเที่ยวภายในชุมชน ศูนย์บริการท่องเที่ยวอำเภอไทรน้อยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยและยินดีเป็นเครือข่ายร่วมประชาสัมพันธ์โดยยินดีรับฝากข้อความประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับตลาดน้ำไทรน้อยผ่านทางเว็บไซต์ www.chaiyaprukthailand.com การเชื่อมโยงเครือข่ายท่องเที่ยวระหว่างชุมชน ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับองค์กรชุมชนต่างอำเภอ ได้แก่ อำเภอปากเกร็ดและอำเภอบางกรวย แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนา ระดมความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนและดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำไทรน้อยในทุกๆ ด้าน

2. การสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอไทรน้อย

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนไม้ผล สวนเกษตรผสมผสาน, สวนไม้ดอกไม้ประดับ

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เช่น ทักษิณภาพริมสองฝั่งคลองพระพิมลราชา, คลองทวีวัฒนา

3. แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนสถานเช่น วัดไทรใหญ่, วัดยอดพระพิมล, วัดคลองขวาง, วัดเสนีวงศ์

อุโบสถปูนปั้น วัดคลองขวาง ต. คลองขวาง อ.ไทรน้อย นนทบุรี สถานที่ตั้ง วัดคลองขวาง ตั้งอยู่เลขที่10 บ้านคลองขวาง ม 6 ต คลองขวาง อ ไทรน้อย นนทบุรี ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2434 เดิมชื่อ “วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม” เขตละหาร บางบัวทองในอดีตเป็นป่า ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เจ้าอาวาส พระครูโสภิตธรรมวิสุทธิ อสุธมฺโม วิสุทธิ อ่องล่อ อุปสมบทเมื่อ 5 มิ.ย. 2530 วัดคลองขวาง มีอุโบสถศิลปะปูนปั้นด้วยมือแห่งเดียวในประเทศไทย มีความกว้าง โดยรอบ 13 เมตร ยกฐานสูงเทคอนกรีตตลอดแนว ตัวอุโบสถมีลักษณะ ทรงไทยมีเสาหาม สร้างด้วย คอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงด้วยกระเบื้อง เคลือบกาบกล้วย หน้าบันช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ คันทวย ภายนอกตกแต่ง ด้วยลายปูนปั้นลายไทยทั้งหมด พื้นที่ภายในปูหินแกรนิต บานประตูหน้าต่าง แกะสลักเป็นลวดลายก้านขดมีความสวยงาม ฐานพระประธานตกแต่ง ด้วยลายปูนปั้นลายไทย ประดับด้วยเบญจรงค์ทั้งหมด ภายในอุโบสถเขียน เป็นจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องราวของพระพุทธประวัติที่สวยงามมาก

อุทยานการศึกษามหาชาติ วัดเสนีวงศ์ ต.หนองเพรางาย วัดเสนีวงศ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองเพรางาย เป็นวัดที่รื้อรื้อไปด้วยหมูแมกไม้ยืนต้นและสัตว์น้ำ แบบการสร้างวัดผสมผสาน

ระหว่างไทย-มอญ-จีน ที่แปลกหาชมได้ยาก ชมอุทยานมหาชาติ(พระเวสสันดร) 15 กัณฑ์ และขอพรจากเจดีย์ ทรงรามัญมีชื่อว่า "เจดีย์สมปรารถนา" ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าถาวรวัตถุในด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่

1. พระเจดีย์สมปรารถนา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นรูประฆังคว่ำภายในพระองค์พระเจดีย์มีพระพุทธรูปปรางอุ้มบาตร พระสังกัจจาย รูปแบบไทยและรูปแบบจีน รอยพระบาทจำลอง 2 รอยคู่ เจดีย์สร้างเพื่อเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และเพื่อให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชาและขอพรให้สมปรารถนาดังสมชื่อองค์พระเจดีย์

2. อุทยานแห่งชาติมหาชาติ เป็นอุทยานการศึกษามหาชาติ โดยปลูกต้นไม้นานาชาติ อาทิเช่น ไม้ผล ไม้ทางพุทธศาสนา โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ได้ปรับพื้นที่เป็นแผนที่ประเทศไทย มีพระพุทธรูปภูมิมากร ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 5 เมตรประดิษฐานอยู่ด้านทิศเหนือ

ส่วนที่ 2 เป็นรูปปั้นของมหาเวสสันดรชาดก รวมเป็น 14 กัณฑ์ หรือ 14 ฐาน การปั้นใช้ปูนปั้นมีโครงเหล็กกลึงสีตามตำนานทุกประการ ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาได้เด่นชัด

ศาลเจ้าพ่ออุ้ย ตั้งอยู่ห่างจากตลาดน้ำไทรน้อยโดยให้เดินทางมาทางด้านหลังตลาดน้ำแล้วข้ามสะพานแขวนมาจะมองเห็นศาลเจ้าพ่ออุ้ยที่อยู่ในซอยศาลเจ้าตำบลคลองขวางเป็นที่เคารพสักการบูชาของประชาชนทั่วไปและที่ศาลเจ้าแห่งนี้ยังได้รับรางวัล สุดยอดส้ม ปี 2550 อีกด้วย

วัดไทรใหญ่ ตั้งอยู่เลขที่ 65 บ้านไทรใหญ่ ถนนไทรน้อย – ดันเชือกวัดไทรใหญ่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2410 เดิมชื่อวัดมหานิกายซึ่งแปลว่า “ไทร” ต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น “วัดไทรใหญ่” เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดอกคำ พุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สมัยอุทองปางมารวิชัยหล่อด้วยโลหะหน้าตักกว้าง 1.69 เมตร ฝีมือช่างหลวง นอกจากนี้ยังมีพระมหากัจจายณะ แม่โพสพ และรูปหล่อของพระครูนนททิวิภากร (ทิพย์) อดีตเจ้าอาวาส ฝาผนังมีจิตรกรรมเรื่องพระเจ้าสิบชาติปัจจุบันอยู่ระหว่างการสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ประชาชนสามารถมาทำบุญได้ซึ่งวัดโคกระบือปล่อยนกปล่อยปลา ได้

วัดยอดพิมลราชา ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2459 เดิมชื่อ วัดสุคนธาราม ชาวบ้านเรียกว่า วัดคลองตัน บริเวณที่สร้างวัดนี้เดิมเป็นป่า ต่อมาชาวบ้านไร่จังหวัดสมุทรสาครได้มาจับจองที่ดินและสร้างวัดขึ้น ได้รับการปรับปรุงสร้างเพิ่มเติมจนเจริญขึ้นมาตามลำดับ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น วัดยอดพระพิมล ตามนามท้องที่ตั้งวัดซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปนอกจากนี้ยังมีแปลงผักปลอดสารพิษ,สวนผัก, ผลไม้, ที่สำคัญฟาร์มกล้วยไม้ที่ขึ้นชื่ออันดับ 1 ของประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลความเป็นมาของตลาดน้ำไทรน้อยทำให้เราทราบถึงที่มาที่ไปและวิวัฒนาการ การบริหารจัดการของตลาดน้ำไทรน้อยซึ่งสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้

และการพัฒนาตลาดน้ำไทรน้อยให้ไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ทางผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจสถานที่ที่สามารถนำมาสร้างกิจกรรมต่างๆทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และสามารถจัดรูปแบบกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงเกษตร และเชิงวัฒนธรรมด้วยการมีส่วนร่วมของประชากรท้องถิ่น โดยการนำเอาเอกลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงการประกอบอาชีพนำมาบูรณาการร่วมกัน ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4 และบทที่ 5

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนา

จากสภาพการปัจจุบันเราจะพบว่า การที่จะสร้างความเข้มแข็งสามัคคีอันจะนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างประสบความสำเร็จนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆคนในการที่ช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และยังประโยชน์ให้กับประชาชน หรือกลุ่มคน โดยส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมนี้เองที่เป็นตัวเชื่อมโยงผู้คนให้มีการแสดงความคิดเห็น มีการตกลงร่วมกัน มีการแก้ปัญหา การหาทางออกร่วมกัน ด้วยผลของการมีส่วนร่วมนั้นมีประโยชน์มากมายกับการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนยิ่งประชากรท้องถิ่นการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการพัฒนาให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งและมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ซึ่งทางผู้วิจัยมีความประสงค์ที่ศึกษาทฤษฎีของการมีส่วนร่วม เพื่อในหลักการที่ได้ไปพัฒนาชุมชนตลาดน้ำไทรน้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร,สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. 20 กันยายน 2549) ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association

for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกง่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนากระบวนการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริงลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างไรก็ตามการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคมและที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ประพันธ์ วรรณบวร (2543, น.42 – น.58) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดังนี้

การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายเกี่ยวข้องในกระบวนการนี้ ตั้งแต่แรกจนกระทั่ง ถึงการติดตาม และประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย โดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) การปรึกษาหารือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจ ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจและค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นได้บ่อยได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) เป็นการประชุมที่จัดขึ้น ในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการต้องส่งตัวแทนเพื่ออธิบายและตอบข้อซักถาม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาอธิบายข้อซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ ผลของการประชุมต้องนำเสนอต่อที่สาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมต้องรับทราบผล

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนชัดเจน เป็นเวทีในการเสนอข้อมูล อย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้เสียจากโครงการ จะต้องมียกประกอบของผู้เข้าร่วมการประชุมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ ชัดเจน

3.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจประเด็นปัญหานั้นๆ โดยการแต่งตั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเป็นคณะกรรมการ มีอำนาจในการตัดสินใจ

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2549) ได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

สาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล ข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่มีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูล สามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าวการติดประกาศ และการให้ข้อมูล ผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็น นโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่ายๆ แต่บางวิธีก็ต้องการใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วยจากหลักการและความ

จำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมามีได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาระบบราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใดรวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

อรพินท์ สพอิชชัย (2550) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา / ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนาหลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เริ่มมาจากบทเรียนของความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนชนบท ที่ไม่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาแบบยั่งยืนประกอบกับกระแสความคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและในระดับสากล เกี่ยวกับเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้การพัฒนาในยุคหลังๆ ได้เน้นประชาชนในชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนา และมีส่วนร่วมของประชาชน

(People's Participation) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 เป็นต้นมา ได้มีการกำหนดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ค่อนข้างชัดเจน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ก็คือกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ และภาคอื่นๆ นอกจากภาครัฐ เช่น ธุรกิจเอกชน ประชาชน ชุมชน และองค์กรต่างๆ ให้ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ เพราะการพัฒนาที่ทรงพลังและยั่งยืนในสังคมประชาธิปไตยร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนาสำหรับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งหากขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไป จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ โดย 5 ขั้นตอนได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
2. การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตามตรวจสอบ
5. การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

อรพรรณ นาคมหาชาติสินธุ์ (2550, น.19-น.34) กล่าวถึงปัญหาและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคและความต้องการของประชาชนในสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดแนวนโยบายโดยเล็งเห็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการภาครัฐและสถานการณ์ปัจจุบันของการดำเนินการของรัฐบาล ซึ่งปัญหา อุปสรรคและความต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและมีความต้องการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาระบบราชการแต่ประชาชนบางส่วนยังไม่สามารถเข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพเนื่องจากยังขาดข้อมูลความรู้ความเข้าใจในงานของภาครัฐอย่างต่อเนื่องเป็นระบบประชาชนต้องการให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและคาดหวังว่าภาครัฐ จะส่งเสริมการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยการทำงานร่วมกับเครือข่ายเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน มีความแตกต่างและหลากหลาย อุปสรรคที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพในการปรับนโยบายและสร้างวัฒนธรรมในการบริหารงานโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมคือ มีกรอบกฎหมายกำหนดให้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ยังคงขาดความตระหนัก จิตสำนึกและความมุ่งมั่น ที่แท้จริง แนวทางและมาตรการ ตลอดจนกฎระเบียบในปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าราชการเข้าใจผิดก่อให้เกิดการดำเนินงานที่ผิดพลาด เป็นต้น

การบริหารงานภาครัฐเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการกำหนดไว้ 5 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นน้อยสุดซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัยและประชาชนสามารถเข้าถึงได้

ระดับที่ 2 การเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ปรีกษาหรือทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอ ความคิดเห็นประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางการปรับปรุงนโยบาย การตัดสินใจและพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน

ระดับที่ 3 เป็นระดับที่หน่วยภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการทำงานโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบ อำนาจความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับขั้นนี้มักดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ 4 การที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนหรือภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ

ระดับที่ 5 การเสริมอำนาจประชาชน เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทเต็มในการตัดสินใจ การบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อเข้ามาทดแทนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐดำเนินการหรือปฏิบัติงานอย่างไร อย่างหนึ่ง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการภารกิจและภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น

ท่านอง ภูเกิตพิมพ์ (2552) ได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความเชื่อมั่น ของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้

ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุทิศตนมากยิ่งขึ้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชากรท้องถิ่น ประกอบด้วย

2.1 ความสนใจและความกังวลร่วมกัน เกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่ง บังเอิญเห็นพ้องด้วยกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2.2 ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มี ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

2.3 การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงสนองตอบความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นจากแนวคิดในเรื่องลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวสามารถประมวลและสรุปหัวข้อของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการพัฒนาชนบทเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เช่น ร่วมเสนอปัญหา สืบหาข้อมูล ฐปฐ. ค้นหาสาเหตุของปัญหา และสำรวจความต้องการของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแผนและโครงการเพื่อแก้ปัญหา จัดทำแผนและโครงการ ศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการ และทบทวนแผนและโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ เช่น ร่วมพัฒนาโดยการออกแรง ออกเงิน งบประมาณ สิ่งของ ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ร่วมป้องกัน และแก้ไขปัญหา

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล รับทราบการแล้วเสร็จของโครงการ และร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

มาสโลว์ (Maslow.1970) นักจิตวิทยา ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นตัวกำหนดค้นหาหรือความอยากและพยายามขวนขวายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการตอบสนอง และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น (Need) ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์จะแสดงออกมาซึ่งความต้องการไม่เหมือนกัน แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้น อยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการระดับใด มากน้อยเพียงใด ซึ่งมาสโลว์ สรุปว่า

1. มนุษย์เรามีความต้องการและความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด

2. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุดลงและความต้องการใหม่ในลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น

3. มนุษย์มีความลำดับขั้นของความสำคัญจากต่ำไปหาสูงมาสโลว์ ได้ตั้งสมมุติฐานเรียกว่า ลำดับขั้นแบ่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) แบ่งได้ 5 ลำดับ ดังนี้

3.1 ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological Needs)

3.2 ความต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety Needs)

3.3 ความต้องการในด้านสังคม (Social or Belongingness Needs)

3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs)

3.5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-realization or Self-Actualization Needs)

แม็กเกรเกอร์ (McGregor, 1960) ได้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ พบว่าปัญหาขั้นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการทำงานและชีวิตในองค์กรของคนเรามี 2 ทักษะเกี่ยวกับธรรมชาติของคน ได้แก่ ทฤษฎี X และทฤษฎี Y แนวความคิดของทฤษฎี X เป็นสมมุติฐานที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมมนุษย์ไปในทางที่ไม่ดี สรุปได้ดังนี้

1. โดยทั่วไปคนเราชอบสบาย มีความรู้สึกที่ไม่อยากทำงาน หากมีโอกาสเมื่อใดจะหลบหนีทันที

2. คนเรามีความเกียจคร้านต่อการทำงาน ดังนั้น การที่จะทำให้คนทำงานจึงต้องใช้วิธีบังคับ ควบคุม การสั่ง การเด็ดขาด หรือข่มขู่ว่าจะลงโทษ คนจึงจะขยัน

3. คนโดยเฉลี่ยชอบให้คนอื่นคอยบังคับ แนะนำ จึงจะทำงาน ไม่มีความทะเยอทะยาน ขาดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ แต่ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมากที่สุดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ หรือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) การบริหารราชการที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการบริหารและดำเนินงานของรัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. สร้างความเข้าใจในความหมายและความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. เสริมสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารราชการที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและภาคส่วน อื่นๆ ในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานราชการในระดับต่างๆ

4. สร้างความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล ข่าวสาร ถือเป็นกรมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูล สามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าวการตีพิมพ์ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วย วิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะประชาพิจารณ์การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็น นโยบาย เป็นต้น

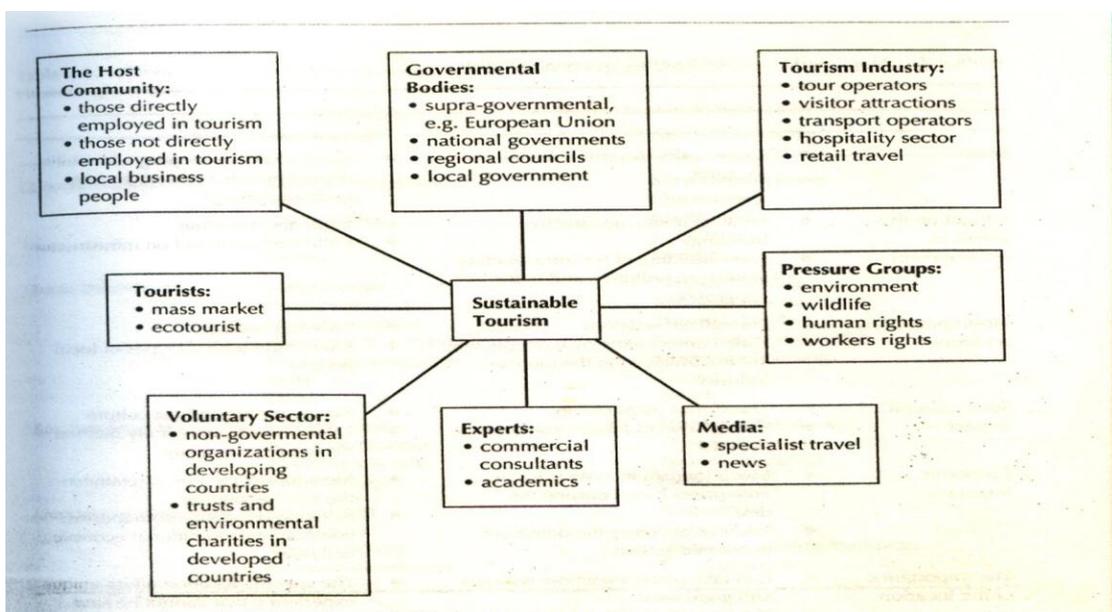
4. ความร่วมมือเป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชนเป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่ายๆ แต่บางวิธีก็ต้องการใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วยจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ

การมีส่วนร่วมที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา สาเหตุ และความต้องการ
2. การร่วมคิดค้นหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา
3. การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. ร่วมกันปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการให้บรรลุเป้าหมาย
5. ร่วมกันควบคุม ติดตาม และประเมินผล

ภาพที่ 2.3 Key stakeholders in sustainable tourism

วันชัย วัฒนศัพท์ (2553, น.3 – น.4) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิม มักจะใช้อำนาจเหนือ (Power over หรือ Power against) ตามทฤษฎี ผู้มีอำนาจจะชอบที่จะใช้อำนาจเหนือ เช่น แม่ซึ่งมีอำนาจมากกว่าลูก ก็มักจะใช้อำนาจเหนือลูก สั่งให้ลูกกลับบ้านก่อนค่ำ มาถึงวันหนึ่งลูกซึ่งโตขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็จะขอกลับบ้านดึก เพราะจะไปงานวันเกิดเพื่อน แม่ก็ยังใช้อำนาจเหนือลูกให้กลับบ้านภายในหกโมงเย็น ถามว่าลูกสาวจะยังเชื่อและปฏิบัติตามไหม ตามทฤษฎีแล้ว หากผู้มีอำนาจยัง ใช้อิทธิพลเหนือไปเรื่อยๆ อำนาจนั้นๆ ก็จะใช้ไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีหรือไม่มีนั้น ไม่ใช่เรา “มี” หรือ “ไม่มี” “อำนาจ” อย่างเดียว แต่อยู่ที่คนอื่นๆ ที่อยู่รอบข้างหรือที่

เราใช้อำนาจเหนือเขานั้น เขามองว่าเราเหมาะสมที่จะมีอำนาจเหนือหรือไม่ ซึ่งบางครั้งสำคัญกว่าด้วยซ้ำไป ฉะนั้นแทนที่แม่จะใช้อำนาจเหนือ หันมาใช้อำนาจร่วมกับ (Power with) ลงมาพูดคุยกับลูก หาทงออกที่ดีกว่าแทนการสั่ง อย่างเดียว ลูกก็จะยินดีปฏิบัติตามและเชื่อฟังแม่ต่อไปการทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากพยายามด้วยวิธีการใช้ไม่เรียบร้อย ใช้กฏกติกาที่ครูอาจารย์ออกกฏ หรือวางระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติ แต่การยอมรับก็ยังไม่ได้ผลดีนัก ครูประจำชั้นได้ชวนนักเรียนในห้องให้ร่วมกัน “ตระหนัก” ถึงปัญหาในห้องเรียน เช่น ความสกปรก การแต่งกายนักเรียน การไม่มีระเบียบในห้องเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะวางกติกากันเอง จนในที่สุดได้ระเบียบปฏิบัติประจำห้องที่ครูรับ เอมมาจัดพิมพ์ติดไว้ในห้อง ปรากฏว่าได้รับการยอมรับและการปฏิบัติตามอย่างดีกว่ากฏกติกาที่ครูกำหนดกติกานั้น ตัวอย่างเช่นนี้ เป็นตัวอย่างที่สามารถจะนำไปใช้ในองค์กรหรือรัฐวิสาหกิจที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะเป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมอย่างคุณภาพต่อไป

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (2553) กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้ หลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ เพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่ม คุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้แถลงเป็นนโยบายของรัฐบาลและยังกำหนดไว้เป็นประเด็น ยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ.2548 - 2551) การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม ซึ่งตรงกับยุทธศาสตร์ที่ 7 ของแผนยุทธศาสตร์การ

พัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2546 - 2550) ที่เน้นการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอีกด้วย หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูล ข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูล สามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าวการตีพิมพ์ และ การให้ข้อมูล ผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็น นโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

ในภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาระบบราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ การทำงานร่วมกัน หันหน้ามาปรึกษาหารือกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

โอคเลย์ (Oakley.1984, p.17) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้ เกี่ยวข้องอย่างยิ่ง กับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย

โคเฮนและอัลลอฟ (Cohen and Uphoff .1981 , p.6) การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของ

ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

ฟอร์นาร์อฟ (Fornaroff. 1980, p.104) การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล
2. การดำเนินงาน
3. การใช้บริการจากโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

เลิศพร ภาระสกุล (2557) ได้แปลและหีบยกข้อมูลของ พริตตี (Pretty's typology of participation) พริตตี (อ้างใน Mowforth&Munt:2009) ประเภทของการมีส่วนร่วมของพริตตี ได้จำแนกประเภทการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 6 ประเภท เริ่มตั้งแต่ passive participation หรือระดับที่ชุมชนถูกแจ้งให้ทราบว่าอะไรจะเกิดขึ้น ไปจนถึงระดับที่ 6 Self-Mobilisation and connectedness หรือระดับที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการเอง ประเภทของการมีส่วนร่วมทั้ง 6 ประเภท พร้อมทั้งลักษณะการมีส่วนร่วมแต่ละประเภทแสดงอยู่ในตารางที่ 7.1

ตารางที่ 2.1 ประเภทของการมีส่วนร่วมของ พริตตี

ประเภทของการมีส่วนร่วม	ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน
1. โดยถูกแจ้งให้ทราบ (Passive participation)	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนถูกแจ้งให้ทราบว่าผู้มีอำนาจ (รัฐบาล / นายทุน/ นักวิชาการ) ได้ตัดสินใจอะไรลงไปแล้ว หรือ ผู้มีอำนาจกำลังจะดำเนินการสิ่งใด • ข้อมูลข่าวสารเป็นที่รู้จักเฉพาะในกลุ่มผู้มีอำนาจที่เป็นคนภายนอกเท่านั้น
2. โดยถูกปรึกษาหารือ (Participation by consultation)	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนได้รับการปรึกษาหารือหรือได้มีการโต้ตอบคำถาม • แต่ไม่ได้รับการอนุญาตให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ • ผู้มีอำนาจไม่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของชุมชน
3. โดยการถูกซื้อ (Bought participation)	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแลกกับเงินหรืออาหารหรือสิ่งจูงใจอื่น ๆ • คนในชุมชนไม่ได้มีส่วนใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติการเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ประเภทของการมีส่วนร่วม	ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. โดยทำให้เป้าหมายถูกระบุ (Functional participation)	<ul style="list-style-type: none"> • ผู้มีอำนาจมองเห็นว่าการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะเป็นการลดค่าใช้จ่าย • คนในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อช่วยให้เป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้เป็นผลสำเร็จ
5. โดยมีปฏิสัมพันธ์กัน (interactive participation)	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนมาร่วมกันวิเคราะห์ • คนในชุมชนร่วมกันทำแผนปฏิบัติการกับผู้มีอำนาจ • คนในชุมชนช่วยกันสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มของตนเอง • คนในชุมชนมีการเรียนรู้วิธีการต่างๆ และสามารถกำหนดว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไร
6. โดยดำเนินการเองและโดยการติดต่อกับองค์กรภายนอก (Self- mobilisation and connectedness)	<ul style="list-style-type: none"> • คนในชุมชนมีส่วนร่วมโดยการคิดริเริ่มด้วยตนเอง • ไม่มีอำนาจภายนอกมาบังคับ • คนในชุมชนทำการติดต่อกับองค์กรภายนอกเพื่อขอทรัพยากรหรือคำแนะนำที่พวกเขาต้องการ • ชุมชนเป็นผู้ควบคุมการใช้ทรัพยากรต่างๆ เอง

อภิญา กังสนารักษ์ (2544, น.14 – น.15) สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้

อกิน รพีพัฒน์ (2547, น.49) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2547) กล่าวถึงขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปและนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ ได้แก่

ลักษณะที่ 1 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การคิด
2. การตัดสินใจ
3. การวางแผน
4. การลงมือปฏิบัติ

ลักษณะที่ 2 มีขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา
2. การวางแผน
3. การดำเนินงาน
4. การประเมินผล
5. การบำรุงรักษา และพัฒนาให้คงไว้

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้วิจัยหลายๆท่าน สามารถสรุปข้อมูลของการมีส่วนร่วมได้ว่าก่อนที่จะเกิดการมีส่วนร่วมได้นั้น จะต้องเกิดความต้องการหรือปัญหาร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชน หรือสังคมใดสังคมหนึ่งก่อน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาหรือกระทำกิจกรรมร่วมกันและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในสังคมนั้น โดยจะมีการ 1.การคิด 2. การตัดสินใจ 3. การวางแผน 4. การลงมือปฏิบัติ โดยมีการแบ่งหน้าที่ต่างๆตามความถนัดและเหมาะสมของแต่ละคนและมีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาให้เกิดการยอมรับของสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกันอย่างยั่งยืน

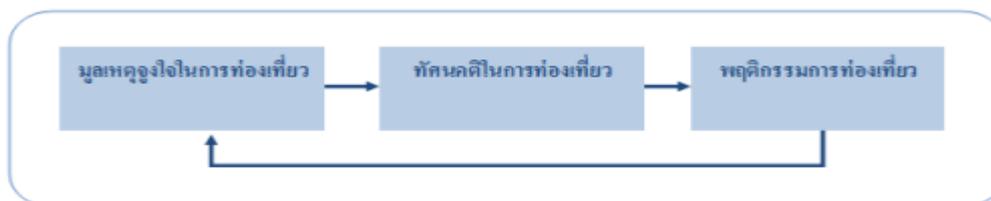
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติของนักท่องเที่ยว

จารุวรรณ อุชาติ (2554) ทัศนคติ คือความคิดที่จะท่องเที่ยวซึ่งมีมูลเหตุจูงใจที่แตกต่างกันออกไป ทำให้แสดงออกมาโดยการท่องเที่ยว ซึ่งก็คือพฤติกรรมการท่องเที่ยวนั่นเอง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นมากกว่า 5 ครั้ง เดินทางมาในช่วงวันหยุดต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว ส่วนใหญ่เดินทางมากับเพื่อน รองลงมาคือเดินทางมากับครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้เงินเก็บส่วนตัว จะใช้เวลา 2-3 คืน และส่วนใหญ่ชอบสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นห้างสรรพสินค้ามากที่สุด รองลงมาคือสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติสามารถเขียนสรุปรูปแบบออกมาได้ดังนี้โดยทั่วไป ทัศนคติ คือ โน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง หรือความพร้อมที่จะแสดงในทางใดทางหนึ่งลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบแล้วแสดงออกมา ทางพฤติกรรม

ภาพที่ 2.4 ทัศนคติแสดงออกทางพฤติกรรม

แต่จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นจะต้องมีมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวหรือมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาเสียก่อน ถึงจะเกิดทัศนคติขึ้นมา แล้วแสดงออกโดยพฤติกรรมในการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ถ้าไม่มีมูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะไม่มาท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น เพราะนักท่องเที่ยวคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่นไม่ดึงดูดให้มาท่องเที่ยว

ภาพที่ 2.5 มูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทัศนคติแสดงออกทางพฤติกรรม

อ้างถึงใน สุวภาพ ประภาสวัสด์ (2554, น.9) คำว่า “ทัศนคติ” (Attitude) หรือมีชื่อเรียก อกรอย่างหนึ่งว่า เจตคติ มีผู้ให้คำนิยามไว้ต่างๆ มากมาย มากกว่า 100 นิยาม ในที่นี้จะขอเลือกนำมา กล่าวเพียง 3 นิยาม ที่ได้รับการยอมรับ ดังต่อไปนี้

นิยามที่ 1 ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง ว่า มีลักษณะอย่างไร มีความรู้สึกทางบวกหรือทางลบ (Positive or Negative) ชื่นชอบหรือไม่ชื่นชอบ (Favorable or Unfavorable) หรือเห็นด้วยหรือคัดค้าน (Pro or Con) (อ้างใน Loudon and Della Bitta, 1993, p.423) ซึ่งการนิยามนี้เป็นการมองทัศนคติในแง่ของความรู้สึกหรือปฏิบัติยาทำที่มีต่อ วัตถุ (Object)

นิยามที่ 2 ทัศนคติ หมายถึง ความมีใจโน้มเอียงอันเกิดจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อ วัตถุหรือระดับชั้นของวัตถุ ในลักษณะเห็นดีเห็นชอบหรือหรือไม่ชอบอย่างใดอย่างหนึ่งอย่าง สม่าเสมอ (อ้างใน Assael. 1998, p.282) เช่น ทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้าก็หมายถึง ความ โน้มเอียงของผู้บริโภคอันเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่จะประเมินตราสินค้าว่าชอบตรานั้น หรือไม่ชอบตรานั้นอย่างสม่าเสมอคงเส้นคงวา

นิยามที่ 3 ทัศนคติ อาจให้นิยามโดยนำนิยามที่ 2 มาแยกลักษณะให้เห็นเป็นข้อๆ แล้ว ให้นิยามใหม่ว่า หมายถึง “(1) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่ก่อเกิดจากการเรียนรู้ (Learned Construct) (2) ความโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อ (Tendency to Response to) (3) วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง (An Object) (4) ในลักษณะที่มั่นคงสม่าเสมอ (Consistently) (5) ในแนวทางเห็นชอบด้วยหรือไม่ เห็นชอบ (Favorable or Unfavorable Way)” (อ้างใน Onkvisit and Shaw, 1994, p.202) ลักษณะ สำคัญ 5 ประการ ของนิยามข้างต้น สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1.) ทัศนคติเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ ก่อสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตัวมาแต่ กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่บุคคลจะได้รับจาก ประซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ทางตรงหรือ ประสบการณ์ทางอ้อมก็ได้ 2.) ทัศนคติโดยตัวมันเอง ไม่ใช่พฤติกรรม (Not behavior per se) ดังนั้นจึงมีความเหมาะสม มากกว่าที่จะกล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความโน้มเอียง หรือสภาพพร้อมที่จะตอบสนองต่อวัตถุ เช่น ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะชอบ หรือ อยากจะซื้อผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่ง โดยเฉพาะมากกว่า ผลิตภัณฑ์อื่นๆ เป็นต้น 3.) ทัศนคติจะ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุเสมอ “วัตถุ” อาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน ผลิตภัณฑ์ปัญหาสังคม หรืออะไรก็ได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ เพราะว่าทัศนคติจะไม่ อาจเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของมันเอง (Self – Generated) 4.) ทัศนคติดีลักษณะค่อนข้างคงทนถาวร (Enduring) ไม่ใช่อยู่ในสภาพชั่วคราวช่วยยามที่จะ เปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ทัศนคติเปลี่ยนแปลงมิได้แท้จริงแล้วทัศนคติ เปลี่ยนแปลงได้เพียงแต่ว่ากระบวนการ การ เปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นช้ามาก และมักจะเผชิญกับการต่อต้านค่อนข้างมาก และยังบุคคลมีอยู่มาก

ขึ้น ทักษะคิดจะยิ่งมั่นคงมากขึ้น จนยากจะเปลี่ยนแปลง ได้ 5.) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ จะไม่เป็นกลาง (Not Neutral) แต่จะแสดงทิศทางและ ความเข้มข้นของทัศนคติในทางชอบหรือไม่ ชอบอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น ผู้บริโภคมีทัศนคติชอบ ลักษณะของผลิตภัณฑ์นั้น และไม่ชอบลักษณะ ของผลิตภัณฑ์นั้น เป็นต้น จากการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ก็พอจะสรุปเป็นความคิดรวบยอดได้ว่า ทัศนคติก็คือ แนวทางที่เราคิด รู้สึก หรือมีท่าทีที่จะกระทำต่อบางสิ่งบางอย่างในสิ่งแวดล้อม รอบตัวเรา เช่น ทัศนคติต่อร้านค้าปลีก ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์หรือทัศนคติต่อรายการโทรทัศน์ เป็นต้น โดย ทัศนคติจะแสดงให้เห็นถึงทิศทางความรู้สึกต่อสิ่งเหล่านี้ ว่าเรามีความรู้สึกอย่างไร ซึ่ง อาจรู้สึกใน ทางบวกหรือทางลบ ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี พอใจหรือไม่พอใจ เป็นต้น

2.5 แนวคิดทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง หลายแห่งมีการสร้าง สถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ๆเพื่อให้เกิดความหลากหลายและสิ่งดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยว แต่มี สถานที่ท่องเที่ยวหลายที่เหมือนกันที่ได้รับความนิยมในช่วงแรกเท่านั้น และหลังจากนั้นก็ซบเซา และปิดกิจการลงไป หรือกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมไม่ได้รับความนิยม เช่นเดียวกับการทำตลาดน้ำ ที่ปัจจุบันมีการสร้างและมีการฟื้นฟูการท่องเที่ยวตลาดน้ำหลายแห่งแต่เราจะทำอย่างไรให้การ ท่องเที่ยวตลาดน้ำยังคงความนิยมและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวอยู่ตลอด เพราะฉะนั้นจึงควรศึกษาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการท่องเที่ยวตลาด น้ำใทร้อยให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

องค์การท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น "ได้รับการคาดหมายให้นำไปสู่การจัดการ ทรัพยากรทั้งหมด ด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความ หลากหลายทางชีวภาพ และระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต" เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ของเชอร์ลี อีเบอร์ (Shirley Eber.1992)

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง ต้องมี วิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ หรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของ ธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้อนุมัติอนุญาตพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้อง วางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้อง มีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้อง ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายกระจายสู่ ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ต้อง ร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดย

เข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้อง มีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาบุคลากรใน องค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly)ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสารแผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอแผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวโดยจะต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยการสอบถามผู้ให้บริการ โดยตรงการสอบถามเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการดังนี้ (อุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2545)

1. การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเน้นการทำธุรกิจในระยะยาว

2. การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ (Maintaining Diversity) สังคม และวัฒนธรรม จะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น (Supporting Local Economic) โดยคำนึงถึงราคาและพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว

7. การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา

8. เป็นการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งยังเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

10. การวิจัยและติดตามผล (Undertaking Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (อุษาวดี พูลพิพัฒน์ผล, 2545)

3.1 เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์ันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

3.2 เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึงการเน้นคุณภาพของสามส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

3.3 เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึงความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

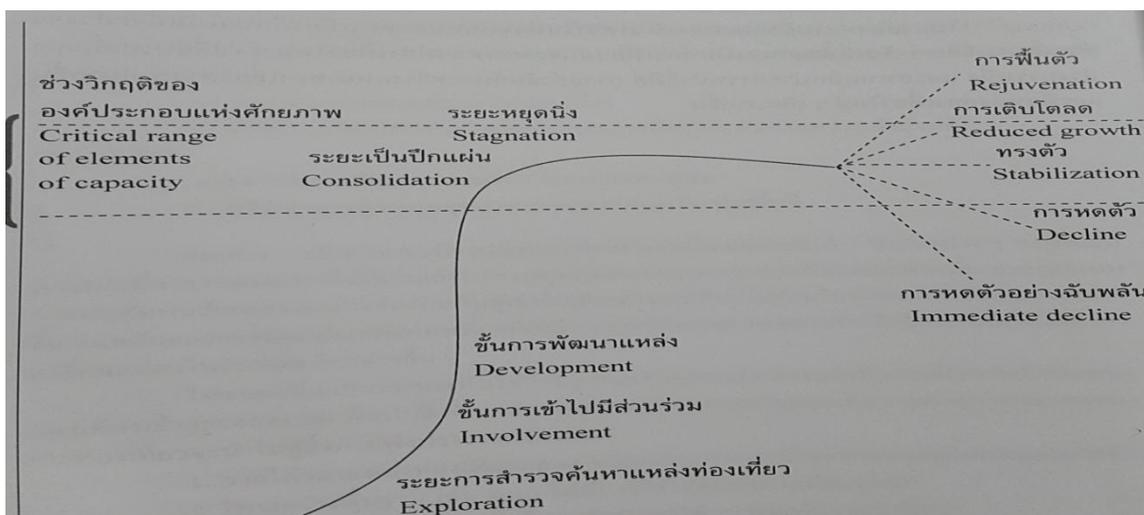
ทฤษฎีวงจรชีวิตของ Butler (1980)

เลิศพร ภารสกุล (2556) กล่าวว่า บัตเลอร์ เชื่อว่าขณะที่แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาดำเนินไป ปัญหาต่างๆ จะเกิดขึ้นตามมาเนื่องจากคนนอกพื้นที่เริ่มเข้าไปควบคุมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น และรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในท้องถิ่นกับผู้เข้าไปเยือนก็จะเปลี่ยนไปตามลักษณะที่เป็นทางการมากขึ้น ในหลักของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เราจะต้องพยายามชะลอหรือป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวขึ้น

ในขณะที่เดียวกันเราจะเห็นได้ว่าวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวจะมีช่วงหนึ่งที่แหล่งท่องเที่ยวเข้าสู่ช่วงถดถอย ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทบต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว เพราะการถดถอยของการท่องเที่ยวจะนำไปสู่สิ่งที่ไม่พึงปรารถนาซึ่งได้แก่

1. รายได้ของแหล่งท่องเที่ยวลดลง พร้อมกับภาวการณ์มีงานทำของคนในแหล่งลดลงด้วย
2. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไม่มีการใช้ให้คุ้มกับเงินที่ลงทุนไป
3. อาคารสถานที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง หรือมีการใช้ประโยชน์น้อยกว่าที่ควร
4. ขวัญและกำลังใจของคนในท้องถิ่นเสียไป

บัตเลอร์ เป็นคนแรกที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวเอาไว้ เมื่อปี ค.ศ. 1980 เขาได้เสนอแผนภูมิหรือโมเดลเกี่ยวกับวงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยวเอาไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.6 วงจรชีวิตของแหล่งท่องเที่ยว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุไรลักษณ์ จิตรสบาย (2548) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานกรณีศึกษาตำบลเป่า อำเภอดงตาล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี มีสถานภาพสมรสมีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีตำแหน่งประชาคมหมู่บ้าน / ชุมชน และมีรายได้ต่อปีของครอบครัวอยู่ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท
2. ประชาชนมีความเห็นด้วยเกี่ยวกับกฎระเบียบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านการร่วมจัดทำแผนพัฒนา การร่วมตรวจสอบรับรู้และแสดงความคิดเห็นการร่วมกำหนดความต้องการ และการร่วมปฏิบัติติดตามผล / ประเมินอยู่ในระดับมาก
4. ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้าน อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษาคำแหน่ง รายได้อาชีพ และการได้รับข้อมูล ข่าวสาร มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านโครงสร้างพื้นฐานไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานโครงสร้างพื้นฐานโดยรวม และด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบลต่างกัน

พันทิพา พันธุ์สุรินทร์ (2548) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขุ่นใหญ่อำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ดผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนตำบลหนองขุ่นใหญ่ มีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 5 ปี คือ การเตรียมการจัดทำแผน การกำหนดปัญหาและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน การกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในระดับตำบล การกำหนดแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน การกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในระดับตำบล การกำหนดแนวทางพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จากการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้นตอนนี้พบว่า กลุ่มประชาชนที่ให้ความร่วมมือในทุกขั้นตอนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2. ปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ผ่าน มา เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกกลุ่มทั้ง 5 ขั้นตอน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และขาดวิสัยทัศน์ในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยสรุปผลการศึกษาค้นคว้านี้สามารถใช้เป็นสารสนเทศให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนจัดทำกิจกรรม สนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาท้องถิ่น รวมไปถึงให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศต่อไป

บุญเทียม จันสุข (2548) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลโดยรวมไม่แตกต่าง สรุป ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกมลาไสยมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญ ตั้งแต่การเสนอความต้องการและความเดือดร้อนของตนเองต่อสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งอาจนำเสนอผ่านสมาชิกสภาเทศบาลที่ได้มีการออกเยี่ยมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับข้อเสนอต่างๆ มาเป็นข้อมูล ในการจัดโครงการพัฒนาต่างๆ ให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ประชาชนยังสามารถเสนอความต้องการของตนเองผ่านเวทีประชาคมที่ทางเทศบาลจัดขึ้น เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลก่อนการจัดทำแผนงบประมาณของเทศบาล เพื่อให้การจัดทำแผนการพัฒนาท้องถิ่นสอดคล้องและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน

กริชกมล เหล่าอรรคะ (2550) วิจัยเรื่องบทบาทของเทศบาลตำบลห้วยวางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 50 ปี รองลงมาคืออายุ 51 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รองลงมาคือระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาคืออาชีพค้าขาย

2. ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลตำบลหัวขวางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและเป็นรายด้านคือ ด้านสังคมไม่แตกต่างกันด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการบริหารและด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน

ศิริกาญจน์ กิติชยานนท์ (2550) วิจัยเรื่องการสร้างมาตรฐานตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่ามาตรฐานตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ด้านลักษณะการจัดการและบริการแหล่งท่องเที่ยว ด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจ การเปรียบเทียบสถานะของตลาดน้ำตลิ่งชันในปัจจุบันกับตลาดน้ำมาตรฐาน มีความแตกต่างกันในทุกด้าน และทุกดัชนีของมาตรฐานตลาดน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลยุทธ์ที่ใช้พัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชันไปสู่การเป็นตลาดน้ำมาตรฐาน พัฒนตามมาตรฐาน ตลาดน้ำ 5 ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนาด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาด้าน ลักษณะการจัดการและบริการแหล่งท่องเที่ยว 3) พัฒนาด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม 4) พัฒนา ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและ 5) พัฒนาด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องทำให้เราทราบถึงแนวทางในการดำเนินงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนถูกต้องและตรงประเด็นมากขึ้น โดยการนำเอาข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประมวลตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ผลการวิจัยของหลายท่านทำให้ทราบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน และ ผู้มีส่วนได้เสีย หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวเองล้วนแล้วแต่เป็นส่วนสำคัญในการที่จะพัฒนาตลาดน้ำให้ยั่งยืนได้ แต่หลายแห่งก็ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพราะไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่าที่ควร ทำให้ตลาดน้ำหลายแห่งไม่ประสบความสำเร็จมีนักท่องเที่ยวไปน้อยและปิดตัวลงไป ในที่สุด ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำมาคิดทบทวนและมีการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านองค์การ(อบต.)มีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานอบต.ซึ่งหากระดับการมีส่วนร่วมกิจกรรมใดสูงก็จะพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของกิจกรรมอื่นสูงตามกันด้วยการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำส่วนปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมงานกับ อบต. พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน ส่วนปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกลงให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน สำหรับตัวแบบการตัดสินใจ พบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการตัดสินใจแบบมีเหตุผล มีระดับความถี่มากที่สุด รองลงมา คือ การตัดสินใจแบบผสม การตัดสินใจแบบกลุ่ม ตัวแบบผู้นำ ตัวแบบสถาบัน ตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป และท้ายสุดเป็นตัวแบบถึงขยะ สาเหตุที่คนตัดสินใจไม่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นปัจจัยด้านบุคคล คือ ในเรื่องการศึกษา ความรู้ทักษะประสบการณ์ ความคิดหรือปม (Stigmatizations) ของประชาชนที่คิดว่าตัวเองไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ไม่มีเวลา ขาดโอกาสการประกอบอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัญหาที่ชุมชนขาดความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ส่วนปัจจัยด้านองค์การ เป็นปัญหาความโปร่งใสและความเป็นธรรมาภิบาลของอบต. เมื่อวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า การมีส่วนร่วมมีปัจจัยสำคัญ คือ ความมีหน้าตาในสังคม จิตสาธารณะ และการดำเนินงานของ อบต.

อมรรัตน์ ศิริกาญจนวงศ์ (2551) วิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการลงทุนและการปฏิบัติงาน และชั้นการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อยส่วนรายได้อีก 2 ชั้น คือ ชั้นการค้นหาค้นหาปัญหาและสาเหตุ และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น 3 ชั้น คือ ชั้นการค้นหาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมและชั้นการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 1 ชั้น คือ ชั้นการติดตามและประเมินผล ส่วน

ประชาชนเพศหญิงมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและเป็นรายชั้นทั้ง 4 ชั้น อยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและในรายด้านทั้ง 3 ชั้นคือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม และชั้นการลงทุนและปฏิบัติงานมากกว่าประชาชนเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ประชาชนทั้งสองกลุ่มมีส่วนร่วมชั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีอายุ 18 – 25 ปี และ 26 – 35 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้นทุกชั้นอยู่ในระดับน้อย ประชาชนที่มีอายุ 36 – 45 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการลงทุนและปฏิบัติงานและชั้นติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลอีก 2 ชั้นอยู่ในระดับปานกลาง คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมส่วนประชาชนที่มีอายุ 46 ปี ขึ้นไป ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวม และเป็นรายชั้น 3 ชั้น อยู่ในระดับปานกลางและมีส่วนร่วมชั้นการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมโดยรวมและรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการลงทุนและการปฏิบัติหน้าที่ และชั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันสรุป ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายชั้น 2 ชั้น อยู่ในระดับน้อย ยกเว้นชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุ และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีความแตกต่างในเรื่องเพศ ช่วงอายุ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลแตกต่างกัน แต่ประชาชนนี้มีความแตกต่างในระดับการศึกษา และอาชีพมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือไม่แตกต่างกัน ซึ่งข้อสนเทศที่ได้สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานเทศบาลบรบือให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

จริยาวัฒน์ โลหะพูนตระกูล (2553) การพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งดำเนินการโดยองค์การบริหาร ส่วนตำบลบางน้ำผึ้งสามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนเรื่องผลผลิตทางการเกษตรได้เพราะเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่ กระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆของภาครัฐที่สร้างความต้องการในการ

ท่องเที่ยวของ ภาคประชาชนอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น โดยมีปัจจัยภายในคือพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนเกษตรดั้งเดิมแบบยกท้องร่องซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของภาครัฐมาตั้งแต่ปี 2520 และตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครทั้งนี้การมีผู้นำอย่างเป็นทางการที่ดำรงตำแหน่งนายก อบต. ทำให้ สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องรวมถึงสามารถขยายผลการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางเช่นการพัฒนา ด้านคมนาคม สาธารณูปโภคต่าง ๆ การรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณีเป็นต้นในส่วนของกระบวนการจัดการเพื่อบรรลุตามองค์ประกอบ 4 ด้านของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชนิเวศได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ท่องเที่ยว (2) องค์ประกอบด้านการจัดการ(3) องค์ประกอบ ด้านกิจกรรมกระบวนการ และ (4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมรวมถึง การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่ พบว่าทำได้ดีในองค์ประกอบที่ 1-3 หากแต่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมในองค์ประกอบที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมและควรสร้าง เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกับพื้นที่ตำบลใกล้เคียงให้มากขึ้น

หทัยรัตน์ เดชศักดิ์ (2553) วิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อตลาดน้ำ 4 ภาคจังหวัดชลบุรี จากผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุ 21 – 30 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีสถานภาพโสด มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนมีรายได้ต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดด้านด้านผลิตภัณฑ์ ในระดับพอใจอย่างยิ่ง ความพึงพอใจด้านช่องทางการจัดจำหน่ายความพึงพอใจด้านลักษณะด้านทางกายภาพ ความพึงพอใจด้านบุคลากร ความพึงพอใจด้านราคาความพึงพอใจด้านส่งเสริมการตลาด ความพึงพอใจด้านกระบวนการให้บริการ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อตลาดน้ำ 4 ภาค พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเที่ยวกับเพื่อน และได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทางอินเทอร์เน็ต และเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ โดยมีเพื่อนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เสียค่าใช้จ่ายต่อครั้งประมาณ 401 – 600 บาท ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำมาเป็นครั้งแรกผลจากการวิเคราะห์สมมติฐาน พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพรายได้ แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพรายได้ แตกต่างกันมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำ 4 ภาคแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญ 0.05 ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อตลาดน้ำ 4 ภาค ด้านความถี่ในการเดินทางมาท่องเที่ยว ด้าน

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยว ด้านแนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต และแนวโน้มในการบอกต่อบุคคลอื่นให้มาท่องเที่ยวตลาดน้ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กฤษฎาภรณ์ ยูงทอง (2555) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบล นางัว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาท้องถิ่น เทศบาลตำบลนางัวว่าพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในองค์ ประกอบแต่ละด้าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และด้านการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและประชาชนที่เข้าร่วมประชุม ที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของเทศบาลตำบลนางัว โดยที่ประชาชนได้เสนอความต้องการของชุมชนให้ได้รับการบรรจุในโครงการหรือกิจกรรมของเทศบาลตำบลนางัวเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาในปีถัดไป ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนได้ผลจากการวางแผนพัฒนา ท้องถิ่นของเทศบาล ตำบลนางัว ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับการบริการจากเทศบาลตำบลนางัว ได้ จัดทำแผนงาน โครงการที่มีลักษณะเป็นวัตถุประสงค์ของ เช่นเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้ สำหรับการประกอบอาชีพของกลุ่มแม่บ้านเพื่อแจกจ่ายให้กับประชาชนทั้งโดยทางปฏิบัติงาน ประจำวันของประชาชนรวมถึงเป็นแนวทางในการเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการ พบว่าการดำเนินการ ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้เข้า ร่วมประชุมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพราะคิดว่าจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้นและ ส่งผลต่อประชาชนได้เข้าร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการเทศบาลตำบลนางัว ให้มีและประสิทธิผลแก่ประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า เทศบาลตำบลนางัว ได้เปิดโอกาสให้ท่าน เข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยได้มีการแต่งตั้งประชาชนเข้าเป็นกรรมการประเมินผลแผนงานหรือโครงการตามแผนพัฒนาและมีส่วนร่วมในการจัดแผนพัฒนา ท้องถิ่นเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลนางัว

ปรียาภรณ์ เนียมนิก และ วศิน เหลี่ยมปรีชา (2555) วิจัยเรื่อง การรวมกลุ่มของชุมชนนักปฏิบัติเพื่อสร้างรูปแบบทางการตลาดที่ยั่งยืนผ่านทฤษฎีกิจกรรม:กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบทางการตลาดที่ยั่งยืนของตลาดน้ำอัมพวา คือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจาก การนำสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นสร้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนตามวิถีชีวิตประจำวัน

โดยสร้างความแตกต่างให้เปิดเป็น ตลาดน้ำยามเย็นเพียงวันศุกร์-วันอาทิตย์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้คนในชุมชนมีรายได้ และเกิดเศรษฐกิจที่ดีโดยมีการ คำนึงถึงสังคม และสิ่งแวดล้อม 2) ชุมชนนักปฏิบัติของตลาดน้ำอัมพवारวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อ แบ่งปันความรู้ในการสร้างตลาดน้ำอัมพวาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากการใช้ชีวิตประจำวันที่ถูกปฏิบัติมาถึง ปัจจุบันเพื่อให้ตลาดเกิดความยั่งยืน 3) นักท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรูปแบบทางการตลาดที่ยั่งยืน โดยการเลือกใช้บริการของผู้ประกอบการธุรกิจของท้องถิ่นทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรง คำสำคัญ: ทฤษฎีกิจกรรมชุมชนนักปฏิบัติตลาดน้ำอัมพวารวมกลุ่ม การตลาดที่ยั่งยืน

ธีรภรณ์ นกแก้ว (2555) วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร จากการศึกษา พบว่า สาเหตุที่ทำให้ตลาดน้ำวัดไทรได้รับความนิยมน้อยลงได้แก่ ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ ของตลาดน้ำวัดไทรยังมีความขัดแย้งกัน ประกอบกับความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่ทำให้สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตดั้งเดิม ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทำให้ตลาดน้ำถูกลดบทบาทลงไปพร้อมกับการสัญจรทางน้ำ โดยหันมาใช้การสัญจรทางบก และ ย้ายขึ้นมาขายของบนบกแทน ที่ผ่านมามีความพยายามหลายครั้งในการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาใหม่แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากนักท่องเที่ยวมาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง นักท่องเที่ยวจึงมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ พ่อค้า แม่ค้าก็ ขาดทุน จึงทยอยถอนตัวออกไปที่ละราย และปัจจุบันก็ยังไม่มีการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาอีก การจัดการการท่องเที่ยวของตลาดน้ำวัดไทร ในอดีตกระแสของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังไม่เป็นที่นิยมอย่างเช่นเนื่องจากยังไม่มียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่รุนแรงเหมือนในปัจจุบัน จนกระทั่งปีพ.ศ. 2545 ที่สำนักงานเขต จอมทองเข้ามาฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรนั้น เริ่มมีการนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เข้ามา จึงเกิด โครงการที่ต้องการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีคุณค่าของตลาดน้ำให้คงอยู่ต่อไป ต้องการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น และ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จนถึงปัจจุบันตลาดน้ำวัดไทรก็ยังไม่ได้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างจริงจัง

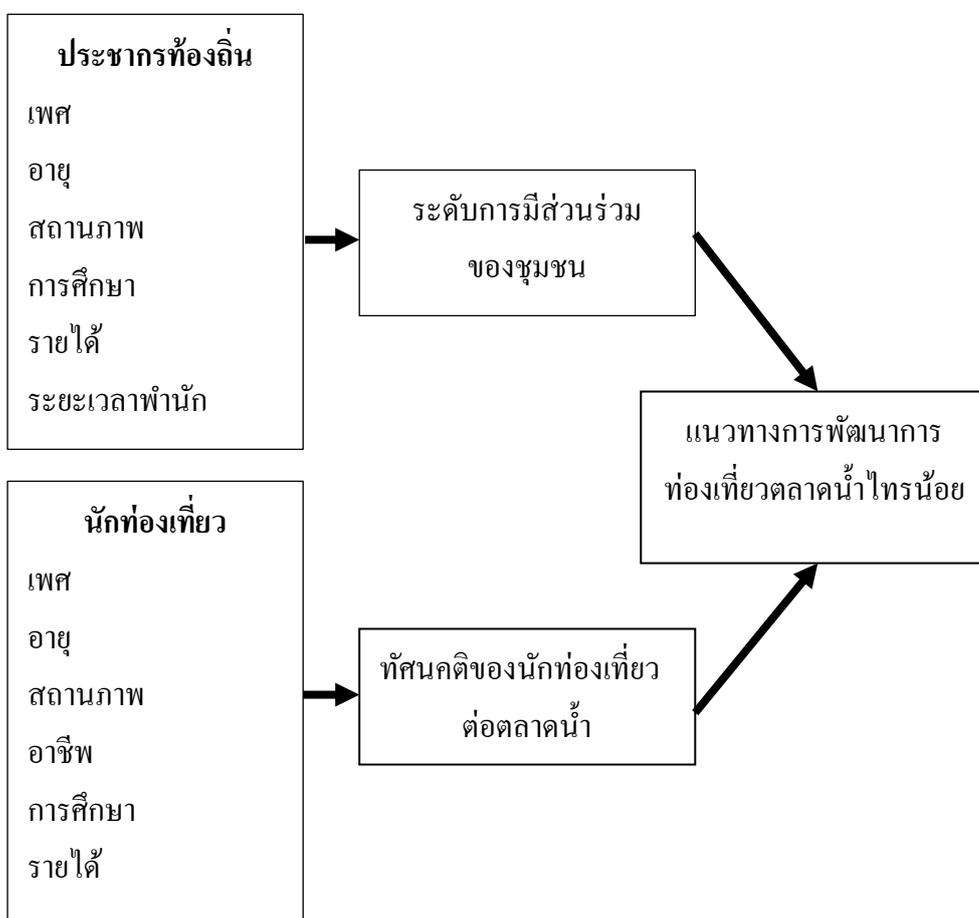
ภูวนาท คุณผลิน (2556) แนวทางการจัดการเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำของไทยอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำของไทยอย่างยั่งยืนมีจำนวน 7 ปัจจัยได้แก่ (1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (2) ปัจจัยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม (3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (4) ปัจจัยด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (5) ปัจจัยด้านระบบโลจิสติกส์และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (6) ปัจจัยด้านการจัดระบบแหล่งท่องเที่ยว และ (7) ปัจจัยด้านความร่วมมือของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแนวทางการจัดการดังกล่าวนี้เป็นไปตามแนวคิดของรัฐประศาสนศาสตร์ ในการ

บริหารจัดการที่เป็นการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐในระดับประเทศและท้องถิ่น ร่วมกับการจัดการของภาคเอกชน ทั้งที่เป็นประชาชนในพื้นที่ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ผู้ประกอบการ ร้านค้า ผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันดำเนินการ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำของไทยให้เกิดความยั่งยืน

แนวทางการจัดการเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำของไทยอย่างยั่งยืนที่ใช้รูปแบบการจัดการที่เรียกว่า 7-S Model มาบูรณาการร่วมกับปัจจัยทั้ง 7 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำของไทยอย่างยั่งยืน ได้แก่ (1) โครงสร้างองค์กร (structure) หมายถึงการจัดการโครงสร้างการบริหารของตลาดน้ำ (Structure) ที่ทุกภาคส่วนต้องมีการรวมกลุ่มประสานความร่วมมือ (collaborative) ในรูปแบบต่างๆ (2) กลยุทธ์ในระบบท้องถิ่นหรือชุมชน (3) ระบบ (System) หมายถึงการจัดระบบการจัดการตลาดน้ำเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและระบบสนับสนุนต่างๆที่ช่วยดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (4) ค่านิยมร่วม (Share value) หมายถึงการกำหนดแนวทางดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและเกิดพลังแก่ชุมชน (5) สไตน์ (Style) หมายถึงการสำรวจและสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ของตลาดน้ำเพื่อนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ (Brand image) การท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ (6) ทักษะความเชี่ยวชาญ (Skills) หมายถึง ประสิทธิภาพ องค์ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการตลาดน้ำ และ (7) บุคลากร หมายถึงบุคคลที่มีส่วนร่วมได้เสียจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ

กรอบแนวความคิด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนด กรอบแนวความคิดในการศึกษาไว้ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย อย่างยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งมีการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ 2 ด้านใหญ่ๆด้วยกัน คือด้านระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ ด้านทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตลาดน้ำไทรน้อย โดยแต่ละกรอบแนวคิดจะมีทั้งส่วนที่เป็นในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อมิติของการวิจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกด้านที่ต้องการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2.7 กรอบแนวคิด